

**КОРОТКИЙ КУРС ЛЕКЦІЙ  
ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ  
З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКИ  
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ПРАЦЮ** Основні трудові права працівників визначені у нормах Конституції України та у ст.2 КЗпП. Право громадян України на працю, тобто на одержання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру, включаючи право на вільний вибір професії, роду занять і роботи забезпечується державою. Гарантією цього права є те, що держава створює умови для ефективної зайнятості населення, сприяє працевлаштуванню, підготовці та підвищенню трудової кваліфікації, а за необхідності забезпечує перепідготовку осіб, вивільнюваних у результаті переходу на ринкову економіку.

Працівники реалізують право на працю шляхом укладення трудового договору про роботу на підприємстві, в установі, організації або з фізичною особою.

Працівники мають право на відпочинок, право на здорові й безпечні умови праці, на об'єднання в професійні спілки та на вирішення колективних трудових конфліктів (спорів) у встановленому законом порядку, на участь в управлінні підприємством, установою, організацією, на матеріальне забезпечення в порядку соціального страхування в старості, а також у разі хвороби, повної або часткової втрати працездатності, на матеріальну допомогу в разі безробіття, на право звернення до суду для вирішення трудових спорів незалежно від характеру роботи, що виконується, або займаної посади, крім випадків, передбачених законодавством, та інші права, встановлені законодавством.

**Кодекс законів про працю** України - це загальні положення, колективний договір, трудовий договір, забезпечення зайнятості звільнених працівників, робочий час, час відпочинку, нормування праці, оплата праці, гарантії і компенсації, гарантії при покладанні на працівників матеріальної відповідальності за шкоду, трудова дисципліна, охорона праці, праця жінок, праця молоді, пільги для працівників, індивідуальні трудові спори, професійні спілки, трудовий колектив, загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення, нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю.

**Колективний договір** укладається на основі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань з метою регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгодження інтересів трудящих, власників та уповноважених ними органів. Укладанню колективного договору передують колективні переговори. Строки, порядок ведення переговорів, вирішення розбіжностей, що виникають під час їх ведення, порядок розробки, укладання та внесення змін і доповнень до колективного договору, відповідальність за його виконання регулюються Законом України „Про колективні договори і угоди”. Порядок проведення переговорів, розробки і укладання Колективного договору визначаються Наказом по організації. Колективний договір затверджується на зборах трудового колективу. Умови колективного договору, що погіршують порівняно з чинним законодавством і угодами становище працівників, є недійсними.

**Трудовий договір** – є угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, а власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Трудовий договір укладається, як правило, у письмовій формі. При укладенні Трудового договору громадянин зобов'язаний подати паспорт або інший документ, що посвічує особу, трудову книжку, а у випадках, передбачених законодавством, - також документ про освіту (спеціальність, кваліфікацію), про стан здоров'я та інші документи. Укладання Трудового договору оформляється наказом чи розпорядженням роботодавця або уповноваженого ним органу про зарахування працівника на роботу. Особливою формою

Трудового договору є контракт, в якому строк дії, права, обов'язки і відповідальність сторін можуть встановлюватися угодою сторін. Сфера застосування контракту визначається законами України.

**ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ** У Законі України "Про охорону праці" задекларовані основні принципи державної політики в галузі охорони праці:

- пріоритет життя і здоров'я працівників щодо результатів виробничої діяльності підприємства;
- повна відповідальність роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці;
- підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції;
- обов'язковий соціальний захист працівників, повне відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- використання економічних методів управління охороною праці;
- комплексне розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямків економічної та соціальної політики, досягнень у галузі науки і техніки та охорони довкілля;
- запровадження єдиних нормативів з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності й виду діяльності;
- інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці.

**Охорона праці** – це система заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності людини. Основні заходи щодо забезпечення охорони праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів.

Під час укладання трудового договору роботодавець повинен проінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Усі працівники згідно із законом підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавства про охорону праці, не додержується умов колективного договору з цих питань.

Чинне законодавство зобов'язує роботодавця раціонально використовувати виробничі будівлі, споруди, устаткування, територію, здійснювати захист працюючих від впливу шкідливих та небезпечних чинників, утримувати робочі місця у відповідності до вимог санітарно – гігієнічних нормативів.

В обов'язки роботодавця входить: правильна організація процесу виробничої діяльності, створення відповідних умов; забезпечення виконання трудової і виробничої дисципліни, дотримання законодавством про працю й правил щодо охорони праці.

В обов'язки працівників входить: сумлінне виконання дорученої справи, з високою продуктивністю і якістю праці; дотримання трудової і технологічної дисципліни.

За порушення працівником зазначених зобов'язань роботодавець може застосувати **дисциплінарне** стягнення у вигляді догани або звільнення з роботи.

На роботах зі шкідливими й небезпечними умовами праці відповідно до типових

галузових норм працівникам видається спеціальний одяг, взуття та інші засоби індивідуального захисту (ЗІЗ), а також м'які засоби.

Основним завданням служби охорони праці є зведення до мінімуму можливості ураження чи захворювання працівника з одночасним забезпеченням комфорту при максимальній продуктивності праці.

Проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання нещасним випадкам на виробництві, професійним захворюванням. Контроль за дотриманням працівниками вимог законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці.

Спеціалісти служби охорони праці мають право: видавати керівникам структурних підрозділів підприємства, установи, організації обов'язкові для виконання приписи щодо усунення наявних недоліків, одержувати від них необхідні відомості, документацію і пояснення з питань охорони праці; вимагати відсторонення від роботи осіб, які не пройшли передбачених законодавством медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань і не мають допуску до відповідних робіт або не виконують вимог нормативно-правових актів з охорони праці.

Припис спеціаліста з охорони праці може скасувати лише роботодавець.

Основні обов'язки служби охорони праці:

- організація системи управління охороною праці на підприємстві;
- оформлення наказом відповідальних осіб в структурних підрозділах;
- складання планів роботи з охорони праці та контроль за їх виконанням; проведення навчання працюючих;
- розслідування причин виробничого травматизму, їх аналіз та облік, а також розробка заходів з метою їх недопущення.

До обов'язків служби охорони праці входить розробка й здійснення заходів, які забезпечують безпеку праці.

На підприємствах, установах, організаціях з метою забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища за рішенням трудового колективу може створюватися комісія з питань охорони праці. Комісія складається з представників роботодавця та професійної спілки.

На підприємствах, що утримуються за рахунок бюджету, витрати на охорону праці передбачаються в державному або місцевих бюджетах і становлять не менше 0,2 відсотка від фонду оплати праці згідно ст.19 Закону України «Про охорону праці».

**Державне управління охороною праці здійснюють:** Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці – Держпраці України; міністерства та інші центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

**Професійні спілки** здійснюють громадський контроль за додержанням законодавства про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, забезпеченням працівників спецодягом, спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

За порушення законодавства про охорону праці та невиконання приписів (розпоряджень) посадових осіб органів виконавчої влади з нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами виконавчої влади з нагляду за охороною праці до сплати штрафу в порядку, встановленому законом. Притягнення до відповідальності посадових осіб і працівників за порушення законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці здійснюється відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

За порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до **дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної** відповідальності згідно

із законом.

**Дисциплінарна** відповідальність полягає в накладенні дисциплінарних стягнень, передбачених трудовим законодавством за невиконання робітниками та службовцями своїх трудових і службових обов'язків, у тому числі й правил з охорони праці.

Передбачено такі міри стягнення: догана, звільнення з роботи.

**Матеріальну** відповідальність за порушення норм і правил з охорони праці можуть нести як підприємство (установа, організація), так і посадова особа, винна в нанесенні збитків підприємству (установі, організації) або окремим його особам.

**Адміністративна** відповідальність посадових осіб, винних у порушенні законодавства про працю й правил з охорони праці, визначається Кодексом України про адміністративні правопорушення. Крім дисциплінарної, адміністративної та матеріальної відповідальності за порушення правил і нормативних актів охорони праці встановлена також і кримінальна відповідальність відповідно до кримінального кодексу України.

**Кримінальна відповідальність** може бути застосована до службових осіб, які допустили злісні порушення норм і правил охорони праці, невиконання умов колективного договору (угоди), наказів роботодавця або розпоряджень органів нагляду за станом охорони праці, внаслідок чого трапилися нещасні випадки, виникли професійні захворювання або інші важкі наслідки.

**Порядок розслідування та обліку нещасних випадків** в закладі освіти здійснюється згідно Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу, затвердженого Міністерством освіти і науки України від 16.05. 2019 року № 659.

Розслідуванню підлягають нещасні випадки, що трапилися із здобувачами освіти під час освітнього процесу та призвели ушкодження здоров'я на один робочий (навчальний) день і більше чи до їх смерті через:

- травми різного походження, отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, ураження електричним струмом, блискавкою;
- інші ушкодження, отримані внаслідок аварій, пожеж, стихійного лиха ( землетруси, повені, урагани та інші надзвичайні події), контакту з представниками тваринного та рослинного світу.

Розслідуванню підлягають нещасні випадки, що сталися:

- під час проведення навчальних занять та в перервах між ними;
- під час прямування на заняття з одного корпусу до іншого, якщо це визначено розкладом занять;
- під час проведення позакласних та інших заходів у вихідні, святкові та канікулярні дні, якщо ці заходи здійснюються під безпосереднім керівництвом працівника закладу освіти, який призначений наказом директора за його згодою;
- під час виробничої практики та навчальної практики, які проводяться відповідно до навчальних планів;
- під час проведення спортивних змагань, екскурсій, походів організованих закладом освіти;
- під час перевезень здобувачів освіти до місця проведення заходів і у зворотному напрямку на транспорті або пішки.

Документом, який підтверджує ушкодження здоров'я внаслідок нещасного випадку, є довідка закладу освіти.

Нещасні випадки, що сталися із здобувачами освіти у випадках не зазначених вище, розслідуються згідно з Порядком розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру затвердженим постановою КМУ від 22 березня 2001 року № 270.

## **ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ОХОРОНИ ПРАЦІ В ЗАКЛАДІ. ПСИХОЛОГІЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.**

Основні нормативно-правові акти з охорони праці, безпеки життєдіяльності, що діють в закладі освіти:

**Положення** про службу охорони праці у Відокремленому структурному підрозділі «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Положення** про організацію роботи з охорони та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу у Відокремленому структурному підрозділі «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова».

**Мінімальні вимоги** безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці у Відокремленому структурному підрозділі «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Положення** про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися із здобувачами освіти під час освітнього процесу у Відокремленому структурному підрозділі „Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Порядок** розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій у Відокремленому структурному підрозділі «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Положення** про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у Відокремленому структурному підрозділі «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Положення** про енергетичну службу Відокремленого структурного підрозділу «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Положення** про розробку інструкцій з охорони праці у Відокремленому структурному підрозділі «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Положення** про систему управління охороною праці у Відокремленому структурному підрозділі «Первомайський фаховий коледж НУК імені адмірала Макарова»

**Тематичний план** і програма спеціального навчання з питань охорони праці водія автотранспортних засобів

**Порядок** проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України.

**Правила** пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України, затверджені наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій від 15.08.2016 № 974;

**Порядок** розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22.03.2001 № 270.

**Навчання з охорони праці.** Усі працівники, які приймаються на постійну чи тимчасову роботу і при подальшій роботі повинні проходити в закладі навчання в формі інструктажів з питань охорони праці, надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, а також з правил поведінки та дій при виникненні аварійних ситуацій, пожеж, стихійних лих. За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці поділяються на вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.

**Вступний інструктаж** з охорони праці проводиться з усіма працівниками, які щойно працевлаштувалися незалежно від їх освіти, стажу роботи за професією або посади; Які прибули до закладу і беруть безпосередньо участь в освітньому процесі, або виконують інші роботи для закладу.

Вступний інструктаж проводить спеціаліст з охорони праці.

**Первинний інструктаж** проводять на робочому місці до початку роботи за програмою, складеною з урахуванням вимог відповідних інструкцій з охорони праці для працівників, інших нормативних актів про охорону праці, технічної документації. Проводиться:

- з новоприйнятим працівником до закладу;
- який переводиться з одного структурного підрозділу до іншого;
- який виконуватиме нову для нього роботу;
- відрядженим працівником іншої установи до закладу чи закладом освіти, який бере безпосередню участь в освітньому або виробничому процесі.

Проводить інструктаж керівник структурного підрозділу.

**Повторний інструктаж** проводять на робочому місці з усіма працівниками: на роботах з підвищеною небезпекою — 1 раз на квартал, на інших роботах — 1 раз на півріччя.

**Позаплановий інструктаж** проводять з працівниками на робочому місці у разі:

- введення в дію нових або переглянутих нормативних актів про охорону праці;
- зміни технологічного процесу, заміни або модернізації устаткування тощо;
- порушень працівниками вимог нормативно – правових актів з охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо;

**Цільовий інструктаж** проводиться з працівниками у разі:

- при виконанні разових робіт, на які оформлюються наряд-допуск, наказ або розпорядження;
- ліквідації аварій або стихійного лиха.

Обсяг і зміст цільового інструктажу визначаються залежно від виду робіт, що виконуватимуться.

Керівник підприємства зобов'язаний видати працівнику примірник інструкції з охорони праці за його професією або розмістити її на його робочому місці.

Інструкція є нормативним актом, що містить обов'язкові для дотримання працівниками вимоги з охорони праці при виконанні ними робіт певного виду або за певною професією на робочих місцях, у виробничих приміщеннях, на території підприємства.

Інструкції повинні містити тільки ті вимоги щодо охорони праці, дотримання яких обов'язкове самими працівниками. Порушення працівником цих вимог повинно розглядатися як порушення трудової дисципліни і до нього може бути застосовано стягнення згідно з чинним законодавством.

**Охорона праці жінок.** Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах. Залучення жінок до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Праця вагітних жінок і жінок, які мають неповнолітню дитину, регулюється законодавством.

**Охорона праці неповнолітніх.** Не допускається залучення неповнолітніх до праці на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні, а також до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Неповнолітні приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду. Вік, з якого допускається прийняття на роботу, тривалість робочого часу, відпусток та деякі інші умови праці неповнолітніх визначаються законом.

З метою запобігання або зменшення впливу на працюючих шкідливих і небезпечних виробничих чинників застосовують засоби колективного та індивідуального захисту.

**Засоби колективного захисту** призначені для: нормалізації повітряного середовища виробничих приміщень і робочих місць (вентиляція, кондиціонування, опалення, автоматичний контроль і сигналізація); нормалізації освітлення виробничих приміщень і робочих місць (джерела світла, освітлювальні прилади, світлозахисне обладнання, світлофільтри); захисту від шуму, вібрації (огороження, звукоізоляція, віброізоляція) тощо.

**Засоби індивідуального захисту (ЗІЗ)** застосовують тоді, коли безпека робіт не може бути забезпечена конструкцією та розміщенням устаткування, організацією виробничих процесів, архітектурно-планувальними рішеннями та засобами колективного захисту.

Індивідуальні ЗІЗ поділяються на засоби захисту органів дихання, спецодяг, спецвзуття, засоби захисту рук, голови, обличчя, очей, органів слуху, шкіри, засоби захисту від падіння з висоти та ін.

**ПСИХОЛОГІЯ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.** Психологія безпеки - це галузь психологічної науки, яка вивчає психологічні причини нещасних випадків, що виникають в процесі діяльності і розробляє шляхи використання психології для підвищення безпеки. Психологія безпеки діяльності має тісний зв'язок з іншими галузями психологічної науки, такими як: психологія праці, інженерна психологія, військова психологія, авіаційна і космічна психологія, спортивна психологія медична психологія, судова психологія. Об'єктом дослідження психології безпеки є різні види предметної діяльності людини, що пов'язані з небезпекою.

Завдання психології безпеки полягає в тому, щоб використати психологічні знання для забезпечення безпеки людини в процесі діяльності. Предметом дослідження даної галузі є психологічні чинники, що впливають на процес і результати діяльності. До них відносяться психічні процеси породжені діяльністю, психічний стан людини, що впливає на її діяльність та властивості особистості, що відображаються на її діяльності.

Працездатність людини базується на рівні психічного напруження (стресу), яке має позитивний вплив на результати праці до відповідної межі.

До групи основних **суб'єктивних** факторів відносяться:

- недисциплінованість людини у відношенні дотримання заходів безпеки;
- переоцінка своїх професійних навичок;
- невідповідність рівня психологічної підготовки і конкретних умов зовнішнього середовища (як середовища існування, так і виробничого середовища).

Група **об'єктивних** психологічних факторів включає у себе такі:

- недостатній рівень професійної підготовки, у тому числі в плані навчання безпечним методам праці;
- низький рівень вимог допуску до виконання робіт, що характеризуються підвищеною небезпекою і шкідливістю;
- недотримання ергономічних вимог до робочого місця, устаткування, колірною оформлення робочого місця;
- низький контроль стану здоров'я працюючих.

Серед особливих психічних станів, що впливають на психічну надійність працюючого, в особливу групу виділяються наступні:

- пароксизмальні розлади свідомості;
- психогенні зміни настрою;
- афективні стани.

Ефективними елементами організації раціонального режиму праці і відпочинку є виробнича гімнастика і заходи для психофізіологічного розвантаження людини, у тому числі функціональна музика.

Для зняття нервово-психічної напруги, боротьби зі стомленням та відновлення працездатності ефективним рішенням є тимчасове переміщення працюючого в інше зовнішнє середовище, зовнішні фактори якого позитивно впливають на організм людини. Отже, психіка людини тісно пов'язана з безпекою її життєдіяльності.

Дослідами становлено, що у 70% нещасних випадків, що трапляється у виробничому процесі, винуватими є самі люди.

**ЕЛЕКТРОБЕЗПЕКА** Електробезпека — система організаційних і технічних заходів та засобів, що забезпечують захист людей від шкідливої і небезпечної дії електричного струму, електричної дуги, електричного поля і статичної електрики. **Електротравма** — травма, спричинена дією на організм людини електричного струму і (або) електричної дуги.



Причини нещасних випадків від електроструму різноманітні та багаточисленні, але основними з них при роботі з електроустановками напругою до 1000В можна вважати :

- випадковий дотик до струмопровідних частин, що знаходяться під напругою;
- дотик до частин електроустановок, які випадково виявились під напругою внаслідок недотримання правил техніки безпеки;
- дефектів конструкцій та неправильного монтажу електрообладнання;
- пошкодження ізоляції або іншої неполадки;
- попадання під напругу під час проведення ремонтних робіт на відключеному електрообладнанні внаслідок помилкового його включення;
- відсутність надійних захисних засобів.

**Заходи захисту від електроструму** забезпечують недоступність струмопровідних частин для випадкового дотику шляхом: ізоляції та огорожування; заземленням та зануленням електроустановок ;

автоматичним відключенням ; пониженою напругою; індивідуальним захистом і ін.

**Захисними засобами** називають прилади, апарати і переносні пристосування, які мають своєю ціллю захист персоналу, який працює біля електроустановок, від ураження електричним струмом, електричною дугою і т.п.

Ізолюючі захисні засоби поділяються на основні і допоміжні.

До основних ізолюючих засобів відносяться такі, які надійно витримують робочу напругу електроустановки, і з їх допомогою людина може торкатись струмоведучих частин, які знаходяться під напругою.

До основних засобів, що використовуються при обслуговуванні електроустановок напругою вище 1000В, відносяться оперативні і вимірювальні штанги, ізолюючі та струмовимірювальні кліщі, вказівники напруги, ізолюючі пристрої для ремонтних робіт.

При обслуговуванні установок напругою до 1000В основними засобами вважаються оперативні штанги і кліщі, діелектричні рукавички , інструмент з ізольованими ручками і вказівники напруги.

При обслуговуванні електроустановок напругою вищою за 1000В додатковими засобами вважаються діелектричні рукавички, діелектричні боти, діелектричні килимки ізолюючі підставки на фарфорових ізоляторах. Для установок напругою до 1000В додатковими засобами являються галоші, діелектричні гумові килимки та ізолюючі підставки.

**Чинники, що впливають на тяжкість ураження людини** електричним струмом, поділяються на три групи: електричного характеру, неелектричного характеру і чинники виробничого середовища.

Основні чинники електричного характеру — це величина струму, що проходить крізь людину, напруга, під яку вона потрапляє, та опір її тіла, рід і частота струму.

Величина струму, що проходить крізь тіло людини, безпосередньо і найбільше впливає на тяжкість ураження електричним струмом.

За характером дії на організм виділяють: - відчутний струм — викликає при проходженні через організм відчутні подразнення; невідпускаючий струм — викликає при проходженні через організм непереборні судомні скорочення м'язів руки, в якій затиснуто провідник; - фібриляційний струм — при проходженні через організм викликає фібриляцію серця.

Величина напруги, під яку потрапляє людина, впливає на тяжкість ураження електричним струмом в тій мірі, що зі збільшенням прикладеної до тіла напруги зменшується опір тіла людини. Змінний струм є небезпечнішим. В дійсності, ця закономірність зберігається до величини напруги 400—600 В, а при більшій напрузі постійний струм більш небезпечний для людини.

Перша допомога при нещасних випадках від дії електричного струму складається з двох етапів: звільнення потерпілого від дії струму, надання йому першої допомоги.

При ураженні електричним струмом потрібно використовувати такі безпечні методи:

- вимикати напругу рубильником або вимикачем;
- забезпечити безпеку шляхом захисного вимикання аварійної ділянки або мережі в

цілому.

Якщо вимикання не може бути виконано досить швидко, треба терміново звільнити потерпілого від дії струмоведучих частин, до яких він торкається.

При цьому особа, яка надає допомогу, повинна пам'ятати, що не можна доторкатись до потерпілого, бо це небезпечно для життя рятівника. Треба також стежити за тим, щоб не доторкнутись до струмоведучої частини і не опинитися під напругою.

Для звільнення потерпілого від струмоведучих частин або проводу до 1000 В користуються сухою палицею, дошкою або іншим сухим діелектричним предметом. За необхідністю проводи перерізають інструментом з ізольованими рукоятками або перерубують сокирою з дерев'яним сухим топорищем.

Відтягувати потерпілого від струмоведучих частин можна і за одяг, якщо він сухий, уникаючи при цьому доторкання до оточуючих металевих предметів та відкритих частин тіла потерпілого.

Особа, яка надає допомогу, повинна ізолювати себе. Можна, наприклад, надіти діелектричні рукавиці або обмотати руки шарфом, накинути на потерпілого прогумовану тканину або стати на гумовий килимок, чи суху дошку або будь—який предмет, що не проводить електричний струм.

При звільненні потерпілого від дії електричного струму бажано при можливості діяти однією рукою. Після звільнення від струмоведучих частин потерпілого треба винести з небезпечної зони і надати долікарську допомогу.

Заходи долікарської допомоги залежать від стану, в якому перебуває потерпілий. Якщо потерпілий відчуває себе задовільно, то йому все рівно не можна дозволяти підніматись. Коли людина знаходиться в стані непритомності, але у нього зберігається помірне дихання і пульс, слід дати йому понюхати розчин аміаку, обливи обличчя водою, забезпечити спокій до приходу лікаря. Якщо потерпілий дихає погано або не дихає взагалі, йому необхідно терміново розпочати робити штучне дихання або непрямий масаж серця.

Ніколи не слід відмовлятися від допомоги потерпілому і вважати його мертвим із-за відсутності дихання, серцебиття та інших ознак життя.

До електротехнічного персоналу відносяться особи, які зайняті на обслуговуванні та експлуатації електроустановок. Їх умовно поділяють на такі групи: адміністративно - технічний, оперативний, ремонтний, ремонтно - оперативний персонал – особи, які обслуговують електростанції.

До роботи з електрикою допускаються особи відповідних кваліфікаційних груп з електробезпеки із оформленням наряду - допуску або розпорядженням, які видає відповідальна особа, де визначаються: допуск до роботи; нагляд під час роботи; оформлення перерви в роботі; переведень на інші робочі місця і закінчення роботи. Для захисту людей від ураження електрострумом внаслідок пошкодження ізоляції, застосовують захисне заземлення чи занулення.

**Захисне заземлення** – навмисне електричне з'єднання з землею або її еквівалентом металевих струмопровідних частин, що можуть опинитися під напругою. Заземлення здійснюється за допомогою природних, штучних або змішаних заземлювачів.

**Занулення** – це навмисне електричне з'єднання з нульовим захисним провідником металевих струмонепровідних частин, які можуть опинитися під напругою. Заземлення і занулення забезпечують спрацювання приладів захисту, швидке автоматичне вимикання пошкодженої установки від мережі. Захисне заземлення і занулення виконують з метою: забезпечення нормальних режимів роботи установки; забезпечення безпеки людей при порушенні ізоляції мережі струмопровідних частин; захисту електроустановки від перенапруги; захисту людей від статичної електрики

**ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА .** Вогонь супроводжує людину у багатьох сферах її життєдіяльності. Але вогонь, що вийшов з під контролю, здатен викликати значні руйнівні і смертоносні наслідки. До таких проявів вогняної стихії належать пожежі та вибухи.

Пожежа і вибух представляють собою складний фізико-хімічний процес.

За хімічною суттю це процес горіння. При горінні відбувається окислення горючої речовини. Окислювачем найчастіше є кисень повітря. Друга складова - це горючі речовини, тобто ті матеріали, які використовуються у будівництві або застосовуються у період експлуатації будівель і споруд.

Горючі речовини дуже різноманітні за своїм агрегатним станом та здатністю до окислення. Більшість горючих речовин при нормальній температурі окислюється дуже повільно. Швидкість реакції збільшується під час нагрівання горючої речовини. При цьому тепло, що утворюється в результаті реакції, перевищує тепловтрати і створює умови для самостійного розвитку процесу горіння.

Тобто, для того щоб горюча речовина спалахнула і продовжувала стало горіти, як правило, необхідні – певна кількість кисню та наявність теплового джерела (третя складова процесу горіння), спроможного нагріти горючу речовину до температури спалаху.

**Таким чином тільки одночасне поєднання трьох факторів: горючої речовини, кисню та джерела запалювання можуть створити умови для горіння.** Поєднання горючої речовини та кисню повітря прийнято називати горючим середовищем.

**Пожежа** – це процес неконтрольованого горіння поза спеціальним вогнищем, що розвивається в часі і просторі і є небезпечним для людей, матеріальних цінностей та навколишнього середовища.

Категорія за вибухопожежною та пожежною небезпекою будівель або приміщень — це класифікаційна характеристика небезпеки об'єкта, що визначається кількістю і пожежно небезпечними властивостями речовин і матеріалів, які знаходяться, або обертаються там, з урахуванням особливостей технологічних виробничих процесів.

За вибухопожежною і пожежною небезпекою приміщення й будівлі поділяються на п'ять категорій: А, Б, В, Г, Д.

З метою профілактики пожеж, їх розвитку та організації гасіння розроблено систему пожежної безпеки, яка представляє собою комплекс організаційних заходів та технічних засобів.

**Пожежна безпека об'єкта** повинна забезпечуватися системами запобігання пожежі і протипожежного захисту, у тому числі організаційно- технічними заходами.

Вогнегасники слід встановлювати у легко доступних та помітних місцях (коридорах, біля входів або виходів з приміщень тощо), а також у пожежо-небезпечних місцях, де найбільш вірогідна поява осередків пожежі. При цьому необхідно забезпечити їх захист від попадання прямих сонячних променів та безпосередньої (без загороджувальних щитків) дії опалювальних та нагрівальних приладів.

В Типових нормах належності вогнегасників, затверджених наказом МНС України № 151 від 02.04.2004, наведені такі позначення типів вогнегасників:

ВВ - вогнегасник водяний; ВВП - вогнегасник водопінний; ВВПА - вогнегасник водопінний аерозольний; ВВК - вогнегасник вуглекислотний;

ВП - вогнегасник порошковий.

За видом вогнегасної речовини вогнегасники поділяють на: водяні; пінні; порошкові; газові (вуглекислотні); комбіновані.

Для забезпечення безпечної евакуації людей повинні передбачатися заходи, спрямовані на: створення умов для своєчасної та безперешкодної евакуації людей у разі виникнення пожежі; захист людей на шляхах евакуації від дії небезпечних факторів пожежі.

**Порядок дій у разі виникнення пожежі** – працівник закладу, який виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, різке підвищення температури в приміщенні тощо), зобов'язаний:

- негайно повідомити про це за телефоном 101 до пожежно-рятувального підрозділу (при цьому слід чітко назвати місце знаходження об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище);
- задіяти систему оповіщення людей про пожежу; розпочати самому і залучити інших осіб до евакуації людей з будівлі до безпечного місця згідно з планом евакуації;
- сповістити про пожежу керівника закладу;
- організувати зустріч пожежно-рятувальних підрозділів, вжити заходів щодо гасіння пожежі наявними в закладі засобами пожежогасіння.

**Евакуаційними** виходами називають проходи, двері, ворота, перехідні балкони, внутрішні переходи. Не вважаються евакуаційними виходи, які пов'язані з механічним приводом (ліфти, ескалатори), сходи, які не розташовані у сходових клітках. Двері евакуаційних виходів та двері на шляхах евакуації повинні відчинятися у напрямку виходу людей з будинку.

Схема евакуації під час пожежі - це документ, у якому вказані евакуаційні шляхи й виходи, показані місця розміщення вогнегасників, пожежних кранів та інших первинних засобів пожежогасіння.

**РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА.** Радіаційна безпека та протирадіаційний захист стосовно практичної діяльності будуються з використанням наступних основних принципів: принцип виправданості; принцип неперевикнення; принцип оптимізації.

Необхідний рівень протирадіаційного захисту персоналу підприємств забезпечується такими заходами: радіаційно-гігієнічними та організаційно-технічними заходами для забезпечення умов праці; обмеженням у встановленому порядку допуску до роботи з ДІВ осіб у залежності від їхнього віку, статі та стану здоров'я; достатністю захисних бар'єрів, включаючи фактори, що лімітують відстань до джерела і час роботи з ним; достатньою надійністю і безвідмовністю конструкцій, що забезпечують низькі проектні рівні ймовірності критичних подій, щодо джерел потенційно опромінюючих; системою підготовки і підтримки досить високої кваліфікації персоналу; організацією і здійсненням радіаційного контролю, що відповідає вимогам Правил під час виникнення радіаційної аварії.

До радіаційних небезпечних об'єктів на території України відносяться: - атомні електростанції; - підприємства по виготовленню і переробці відпрацьованого ядерного палива; - підприємства по похованню радіоактивних відходів; - науково-дослідні та проектні організації, які працюють з ядерними реакторами; - ядерні реактори на об'єктах транспорту та інші.

Зони радіоактивного забруднення на місцевості при тепловому вибуху будуть характеризуватись значними рівнями радіації. Вони поділяються на зони: відчуження, безумовного відселення, гарантованого відселення і підвищеного радіоекологічного контролю. На території сліду радіоактивної хмари такого вибуху, як і при наземному ядерному вибуху, виділяють зони: надзвичайно небезпечного забруднення (зона Г), небезпечного забруднення (зона В), сильного забруднення (зона Б), помірного забруднення (зона А), радіаційної безпеки (зона М).

Основними дозиметричними величинами, за допомогою яких оцінюється дія радіації на людину, є поглинута і еквівалентна доза її опромінювання. Експозиційна доза визначається тільки для повітря при гамма і рентгенівському випромінюванні. Поглинута доза - це основна дозиметрична величина для оцінки радіаційної безпеки. Еквівалентна доза - дозиметрична величина для оцінки шкоди здоров'ю людини від дії іонізуючого випромінювання будь-якого складу.

До термінових і невідкладних протирадіаційних захисних заходів гострої фази аварії належать: укриття населення; обмеження у режимі поведінки (обмеження часу перебування на відкритому повітрі); евакуація; фармакологічна профілактика опромінення щитовидної залози радіоактивними ізотопами йоду; тимчасова заборона вживання окремих продуктів харчування місцевого виробництва і використання води з місцевих джерел.

До засобів індивідуального захисту від іонізуючих випромінювань відноситься спецодяг - халати, комбінезони, напівкомбінезони і шапочки, виготовлені з бавовняної тканини.

Для захисту рук слід використовувати просвинцьовані гумові рукавички. У тих випадках, коли доводиться працювати в умовах значного радіаційного забруднення, для захисту персоналу використовують пневмокостюми (скафандри) з пластмасових матеріалів з піддувом по гнучких шлангах повітря або оснащені кисневим апаратом. Для захисту органів зору від випромінювання застосовують окуляри зі склом, що містять спеціальні добавки (фосфат вольфраму або свинець), а при роботі з джерелами альфа-і бета-випромінювань очі захищають щитками з органічного скла.

Природний радіаційний фон - це опромінення, що створюється космічними джерелами та теригенними (властивими Землі) радіонуклідами за виключенням техногенно-підсиленних джерел природного походження.

**БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ.** Закон України “Про дорожній рух” регулює суспільні відносини у сфері дорожнього руху та його безпеки, визначає права, обов’язки і відповідність суб’єктів-учасників дорожнього руху, міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади, об’єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та господарювання.

Особа, яка бере участь у дорожньому русі поза транспортними засобами і не виконує на дорозі будь яку роботу, має право на переважне перетинання проїжджої частини по позначених пішохідних переходах та забов’язаний рухатися по пішохідних та велосипедних доріжках, узбіччях, а в разі їх відсутності по краю проїжджої частини чи вулиці.

Основні права і обов’язки пішохода закріплені в ст.17 ЗУ „Про дорожній рух”

Пасажир, який користується транспортним засобом, але не причетний до керування ним, зобов’язаний виконувати всі вимоги статті 18 Закону України “Про дорожній рух”, та має право на безпечне перевезення себе і багажу.

Підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, та господарювання, органи освіти, та органи соціального захисту населення проводять заходи, спрямовані на підготовку та навчання населення Правилам дорожнього руху, яке здійснюється в державних відомчих чи приватних закладах, а також самостійно.

Органи ДАІ, засоби масової інформації надають допомогу відповідним органам у проведенні профілактичних заходів і в навчанні різних соціально-вікових груп населення Правил дорожнього руху.

Перехрестя, де рух регулюється за допомогою регулювальника або світлофора вважається регульованим. До нерегульованих перехресть відносяться всі інші перехрестя.

При перевезенні людей потрібно обов’язково користуватися вимогами розділу 21 “Правил дорожнього руху”. Особливу увагу треба приділяти перевезенню груп дітей, яке забороняється в кузові вантажного автомобіля, а також в темну пору доби.

При здійсненні руху по автомагістралях та дорогах для автомобілів, а також здійснюючи рух по гірським дорогам всі учасники дорожнього руху повинні враховувати всі обмеження, які вводяться на даних ділянках доріг, а саме обмеження швидкості руху, заборони зупинки і стоянки, правила руху при зустрічному роз’їзді на гірських дорогах.

До засобів регулювання дорожнього руху відносяться: регулювальник, який відмінняє дію світлофорів та знаків пріоритету; світлофори, які мають перевагу над знаками пріоритету; дорожні знаки, які мають перевагу над дорожньою розміткою; дорожня розмітка; дорожнє

обладнання.

При виникненні необхідності надання допомоги постраждалим у ДТП водій повинен вміти надати таку допомогу, в разі потреби необхідно викликати швидку медичну допомогу та надати свій транспортний засіб для транспортування потерпілого до лікарні. Адміністративна та кримінальна відповідальність за порушення правил дорожнього руху здійснюється згідно чинного законодавства України у відповідності до ступені та тяжкості скоєного порушення.

### **ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ. Надзвичайні ситуації. Заходи щодо попередження надзвичайних ситуацій.**

Цивільний захист – це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Основними принципами здійснення цивільного захисту – це гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя, здоров'я та власності; комплексного підходу до вирішення цих завдань. Основними завданнями єдиної державної системи цивільного захисту є: забезпечення готовності міністерств, спрямованих на запобігання надзвичайних ситуацій; забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій; реалізація визначених законом прав у сфері захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій. Завдання і обов'язки суб'єктів господарювання обумовлені в ст.20. Основні з них – це забезпечення виконання заходів у сфері цивільного захисту на об'єктах суб'єкта господарювання; забезпечення відповідно до законодавства працівників засобами колективного та індивідуального захисту, забезпечення аварійно-рятувального обслуговування суб'єктів господарювання. Крім того, виділяються зони можливого небезпечного землетрусу, зона вірогідного затоплення, зона можливого радіоактивного забруднення, зона можливого хімічного зараження, зона можливих руйнувань, зона можливого утворення завалів.

**Основним плануючим документом на мирний час є „План дій щодо запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій”.**

Запобігання надзвичайних ситуацій – це комплекс заходів, які проводяться завчасно і спрямовуються на максимально можливе зменшення ризику виникнення НС, а також на збереження здоров'я людей, зниження розмірів збитків природному середовищу і матеріальних втрат у разі їх виникнення. Комплекс заходів щодо попередження НС природного та техногенного характеру включає організаційні, організаційно-економічні, інженерно-технічні і спеціальні заходи.

**Надзвичайні ситуації** – це події, при яких відбувається порушення нормальних умов життя і діяльності людей і які можуть призвести або призводять до загибелі людей та до значних матеріальних втрат.

До надзвичайних ситуацій призводять аварії, катастрофи, стихійні лиха та інші події, такі як епідемії, терористичні акти, збройні конфлікти тощо.

Надзвичайні ситуації поділяються на чотири класи:

- надзвичайні ситуації техногенного характеру ( транспортні аварії, пожежі, вибухи, аварії з викидом хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, аварії на інженерних мережах тощо).
- надзвичайні ситуації природного характеру ( природні пожежі, виверження вулканів, землетруси, зсуви, повені, урагани, смерчі тощо);
- надзвичайні ситуації соціально-політичного характеру ( конфлікт, війни, тероризм, захоплення важливих об'єктів, ядерних установок, систем зв'язку, злочинність тощо).

Соціальні небезпеки: алкоголізм, тютюнокуріння.

Комбіновані небезпеки: епідемія, вірусна інфекція, вірусний гепатит,..туберкульоз, харчові отруєння, захворювання, які передаються статевим шляхом, СНІД, наркоманія.

Надзвичайні ситуації воєнного характеру ( застосування зброї масового ураження, руйнування атомних станцій, сховищ радіоактивних речовин, нафтопродуктів тощо).

**Аварія** – це небезпечна подія техногенного характеру, що створює на об'єкті, території загрозу для життя і здоров'я людей і призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого процесу чи завдає шкоди довкіллю.

Аварії бувають:

- з викидом радіоактивних речовин у навколишнє середовище;
- з витокм сильнодіючих отруйних речовин;
- аварії на транспорті.

**Катастрофа** – це великомасштабна аварія, яка призводить до важких наслідків для людини, тваринного і рослинного світу, змінюючи умови середовища існування. До катастроф можуть призвести особливо важкі аварії.

**ПРОФІЛАКТИКА ПОБУТОВОГО ТРАВМАТИЗМУ** . Порядок розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого травматизму, затверджений постановою КМУ від 22.03.2001 р. № 270. Цей порядок визначає механізм розслідування та ведення обліку нещасних випадків не виробничого характеру.

**Під нещасними випадками не виробничого характеру** слід розуміти не пов'язані з виконанням трудових обов'язків травми, у тому числі отруєння, самогубства, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою, травми отримані внаслідок стихійного лиха, контакту з тваринами, які призвели до ушкодження здоров'я потерпілих.

Розслідуванню згідно з цим Порядком підлягають нещасні випадки, що сталися під час: прямування на роботу чи з роботи, переміщення всіма видами транспортних засобів, виконання громадських обов'язків, виконання донарських функцій, участі у громадській акціях тощо.

Нещасні випадки розслідуються незалежно від того, чи був потерпілий у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння. Розслідування нещасних випадків проводиться з метою визначення їх обставин та причин. Рішення щодо розслідування нещасного випадку приймається керівником організації на підставі звернення потерпілого, листка непрацездатності або довідки лікувально-профілактичного закладу.

Розслідування нещасного випадку проводиться протягом 10 календарних днів після утворення комісії та за його результатами складається акт за формою НТ.

**Не виробничий травматизм включає такі види:** транспортний, вуличний, побутовий, спортивний та дитячий. Причини не виробничого травматизму у дітей і дорослих однакові. Крім зазначених видів травматизму, розрізняють ще навмисні, що наносяться окремими людьми з метою самогубства чи каліцтва. До навмисних належать також воєнні травми, або травми, одержані на війні.

**Травма** – одна з головних причин смертності людей. Вона посідає третє місце у загальному переліку причин смертності. За статистичними даними, лише внаслідок автомобільно-дорожніх пригод щорічно в світі гинуть понад 250 тисяч людей, а кількість травмованих перевищує 2 млн.

Щороку зазнають ушкодження здоров'я приблизно 1 млн. людей, смертельно травмується понад 40 тисяч осіб. За таких умов підвищення рівня безпеки життєдіяльності населення має особливу державну і суспільну значимість та є пріоритетним завданням національної безпеки.

Першочерговими заходами для поліпшення стану профілактичної роботи щодо попередження травматизму не виробничого характеру є:

- подальша розробка законодавчого підґрунтя для здійснення профілактики травматизму не виробничого характеру; законодавчі заходи зарекомендували себе як ефективний

механізм профілактики травматизму;

- удосконалення існуючої нормативно-правової бази;
- розробка проектів державних програм та контроль виконання відповідних програм;
- здійснення державного нагляду і контролю за виконанням вимог профілактики травматизму невиробничого характеру; забезпечення проведення науково-дослідних робіт з проблем профілактики травматизму невиробничого характеру;
- удосконалення єдиної державної системи обліку та аналізу причин нещасних випадків невиробничого характеру.

**ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА** — система заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, збереження особливо цінних та унікальних природних комплексів і забезпечення екологічної безпеки. Це сукупність державних, адміністративних, правових, економічних, політичних і суспільних заходів, спрямованих на раціональне використання, і збереження природних ресурсів землі. Державній охороні на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, а також здоров'я і життя людей. Основним принципом охорони навколишнього середовища є пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності.

Контроль якості навколишнього середовища є основним завданням Міністерства екології та природних ресурсів України. Природоохоронною є діяльність, спрямована на збереження якості навколишнього середовища на рівні, що забезпечує стійкість біосфери, здійснюється переважно інженерними методами. — це такий стан навколишнього середовища, коли гарантується запобігання погіршення екологічної ситуації та здоров'я людини.

Екологічна безпека на території України забезпечується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів. Чинне екологічне законодавство закріплює перелік правопорушень у галузі екологічної безпеки. Згідно з видами екологічних правопорушень у галузі забезпечення екологічної безпеки винні особи можуть бути притягнені до дисциплінарної, адміністративної, кримінальної або цивільно-правової відповідальності.

**Біосфера**— природна підсистема географічної оболонки, що являє собою глобальну планетарну екосистему. Найбільший антропогенний вплив на біосферу в сучасну епоху чинить промисловість, енергетика, сільське господарство та транспорт.

Під атмосферним пилом розуміють завислі в повітрі тверді частинки діаметром більше 1 мкм. Забруднення атмосферного повітря —це будь-яка зміна складу і властивостей повітря, що негативно впливає на здоров'я людей і тварин, стан рослинного покриву та екосистеми.

Атмосферне повітря забруднюється різними газами, дрібними часточками і рідкими речовинами, які негативно впливають на живі істоти, погіршуючи умови їх існування. Джерела забруднення можуть бути природними і штучними (антропогенними).

Під забрудненням водних ресурсів розуміють будь-які зміни фізичних, хімічних і біологічних властивостей води у водоймах у зв'язку зі скиданням у них рідких, твердих і газоподібних речовин. Основні види забруднення є великі целюлозно-паперові, хімічні, нафтопереробні, харчові та текстильні підприємства, гірничорудні і металургійні комбінати, а також с/г виробництво.

**Охорона надр** – комплекс заходів, здійснюваних з метою найповнішого видалення корисних копалин з надр і максимально можливого, економічно доцільного зменшення втрат при їх розробці. Раціональне використання землі — обов'язкова екологічна вимога при використанні цього природного ресурсу, адже базовий законодавчий акт у сфері екології прямо зазначає, що використання природних ресурсів громадянами,



підприємствами, установами та організаціями здійснюється з додержанням раціонального та економного використання природних ресурсів на основі широкого застосування новітніх технологій.

**Охорона рослинного світу** передбачає здійснення комплексу заходів, спрямованих на збереження просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності і цілісності об'єктів рослинного світу, охорону умов їх місцезростання, збереження від знищення, пошкодження, захист від шкідників і хвороб.

**Охорона тваринного світу** охоплює систему правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих збереження, відтворення і використання об'єктів тваринного світу.

**Біологічний захист** - захист від біологічних патогенних агентів, який включає: своєчасне виявлення чинників біологічного зараження, визначення їх виду і масштабу ураження, а також комплекс адміністративно- господарських, режимно- обмежувальних і протиепідемічних, медичних і профілактичних заходів.

**Генетично модифіковані продукти** — це продукти харчування, отримані з генетично модифікованих організмів. Генно-модифіковані організми (ГМО) — це організми, генний код яких був змінений методами генної інженерії. Генна інженерія вміє програмувати нездатність трансгенного організму до репродукції. В Україні допуск ГМ продуктів регулюють: - Закон «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів»; «Порядок державної реєстрації генетично модифікованих організмів джерел харчових продуктів, а також харчових продуктів, косметичних і лікарських засобів, які містять такі організми або отримані з їхнім використанням»;

**ГІГІЄНА ПРАЦІ. МЕДИЧНИЙ ОГЛЯД** . Гігієна праці — це галузь практичної і наукової діяльності, що вивчає стан здоров'я працівників у його обумовленості умовами праці і на цій основі обґрунтовує заходи та засоби щодо збереження і зміцнення здоров'я працівників, профілактики несприятливого впливу умов праці. У системі законодавства щодо гігієни праці ключове місце займає Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення". Положення, що прямо стосуються захисту здоров'я робітників та службовців найповніше висвітлені у ст. 7 "Обов'язки підприємств, установ та організацій".

Відповідно до зазначеного вище Закону забезпечення санітарного благополуччя досягається такими основними заходами:

- гігієнічною регламентацією та державною реєстрацією небезпечних чинників навколишнього і виробничого середовища;
- державною санітарно-гігієнічною експертизою проектів, технологічних регламентів, інвестиційних програм і діючих об'єктів та зумовлених ними небезпечних чинників на відповідність вимогам санітарних норм;
- включенням вимог безпеки щодо здоров'я та життя у державні стандарти та іншу нормативно-технічну документацію;
- ліцензуванням видів діяльності, пов'язаних з потенційною небезпекою для здоров'я людей;
- пред'явленням гігієнічно обґрунтованих вимог до проектування, будівництва, розробки, виготовлення та використання нових засобів виробництва та технологій; до житлових та виробничих приміщень, територій, діючих засобів виробництва та технологій тощо;
- обов'язковими медичними оглядами певних категорій населення.

**За величиною загальних енерговитрат** організму фізичні роботи поділяються на легкі (Ia, Ib), середньої важкості (IIa, IIб) і важкі (III). Категорія Ia – роботи, які виконуються сидячи і не потребують фізичного напруження. Категорія Ib – роботи, які виконуються сидячи, стоячи або пов'язані з ходінням і супроводжується деяким фізичним напруженням. Категорія IIa – роботи, пов'язані з постійним ходінням, переміщенням дрібних (до 1 кг) виробів у положенні стоячи або сидячи і які потребують певного фізичного напруження. Категорія IIб – роботи, які виконуються стоячи, пов'язані з

ходінням, переміщенням невеликих (до 10 кг) вантажів, і супроводжуються помірним фізичним напруженням. Категорія III– роботи, пов'язані з постійними переміщеннями, перенесенням значних (понад 10 кг) вантажів, і потребують великих фізичних зусиль.

**Розумова діяльність** людини визначається, в основному, участю у трудовому процесі центральної нервової системи та органів чуття. Під втомою розуміють сукупність тимчасових змін у фізіологічному і психічному стані людини, які з'являються внаслідок тривалої та напруженої діяльності і призводять до погіршення її кількісних та якісних показників. Оцінка умов праці проводиться на підставі "Гігієнічної класифікації умов праці за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу". Виходячи з принципів Гігієнічної класифікації, умови праці поділяються на 4 класи.

Медичні огляди працівників проводять згідно з Порядком проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 року № 246. Порядок проведення медичних оглядів визначає процедуру проведення попереднього (під час приймання на роботу) та періодичних (впродовж трудової діяльності) медичних оглядів працівників, які зайняті на важких роботах, роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, або таких, де є потреба в професійному доборі, щорічному обов'язковому медичному огляді працівників віком до 21 року.

Порядок проведення медичних оглядів містить Перелік загальних медичних протипоказань до роботи із шкідливими та небезпечними факторами виробничого середовища і трудового процесу та Перелік шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язковий попередній (періодичні) медичний огляд працівників. Періодичні медичні огляди проводять з метою: — своєчасного виявлення в працівників ранніх ознак гострих і хронічних професійних захворювань (отруєнь), загальних і виробничо-обумовлених захворювань; — забезпечення динамічного спостереження за станом здоров'я працівників в умовах дії шкідливих та небезпечних виробничих факторів і трудового процесу; — вирішення питань щодо можливості працівника продовжувати роботу в умовах дії конкретних шкідливих та небезпечних виробничих факторів і трудового процесу; — розроблення індивідуальних і групових лікувально-профілактичних та реабілітаційних заходів для працівників, які за наслідками медичного огляду належать до групи ризику; — проведення відповідних оздоровчих заходів.

**Режим праці та відпочинку** - це встановлені для кожного виду робіт порядок чергування та тривалості періодів роботи й відпочинку, які підтримують високу працездатність, зберігають здоров'я трудящих; він передбачає правильне чергування часу роботи з мікропаузами та перервами на відпочинок з урахуванням специфіки виробництва або виконуваних функцій. Працездатність людини змінюється протягом доби. Найвища працездатність спостерігається в ранкові та денні години - з 8 до 12 та з 14 до 17 години відповідно. Основним періодом для відпочинку упродовж зміни є обідня перерва. Відпочинок може бути пасивним і активним. В окремих випадках доцільне застосування спеціальних гімнастичних вправ на релаксацію м'язів шляхом проведення виробничої гімнастики. Річний режим праці й відпочинку має передбачати раціональне чергування роботи з періодами тривалого відпочинку шляхом надання кожному працівнику чергової відпустки, тривалість і порядок використання якої регламентується законодавством. Законодавство про працю встановлює рівні права жінки і чоловіка у трудових відносинах, але, враховуючи фізіологічні особливості жіночого організму, соціальну роль матері, передбачає пільги для працюючих жінок. Законом "Про охорону праці" забороняється застосовувати працю жінок на важких роботах і роботах зі шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних фізичних роботах, а також залучати жінок до піднімання і переміщення вантажів, маса яких перевищує встановлені граничні норми. Забороняється залучати вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до 3 років, до нічних, надурочних

робіт, робіт у вихідні дні, направляти їх у відрядження.

Державним законодавством установлена тривалість робочого дня для підлітків: у віці 14-16 років підлітки можуть працювати до 4 год., від 16 до 18 - до 6 год. Праця дітей до 14 років заборонена.

Умови праці визначаються характером виробництва, різноманітністю трудових процесів, ступенем енергетичних витрат під час роботи, режимом праці і відпочинку, впливом на організм навколишнього і виробничого середовища. До робіт, що відносяться до важких і шкідливих, підлітки не допускаються. Дослідження з нормування перенесення вантажів підлітками на виробництві дали змогу фізіологічно обґрунтовано запропонувати такі норми, які відповідають функціональним можливостям організму підлітків: для 14 років - не більше ніж 6 кг, 15 - не більше ніж 8,2 кг, 16 - не більше ніж 12 кг, для 17 - не більше ніж 16,4 кг.

**НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОЛІКАРСЬКОЇ ДОПОМОГИ .** Перша допомога - це комплекс заходів спрямованих на поновлення або збереження життя та здоров'я потерпілого, яке здійснюється особою яка знаходиться поряд з потерпілим (взаємодопомога), або самим потерпілим (самопомога) до прибуття медичних працівників.

**Перша допомога при кровотечах**– в першу чергу необхідно призупинити кровотечу, а потім накласти стерильну пов'язку на рану. Кровотечі бувають **зовнішні**, коли видно місце, звідки тече кров, **внутрішні**, коли кров виливається у внутрішні порожнини. Залежно від виду пошкодження кровоносних судин кровотечі бувають **артеріальні, венозні та капілярні**. Кровотечу необхідно швидко зупинити. Капілярна кровотеча добре зупиняється стисненою пов'язкою, перед чим шкіру навколо рани обробити розчином йоду, спирту, горілки, одеколону. Венозну кровотечу теж зупинити не дуже важко. Іноді досить підняти кінцівку, максимально зігнути її в суглобі, обробити шкіру навколо рани, накласти стисну пов'язку. Для тимчасової зупинки артеріальної кровотечі здійснюють притискування артерії до кістки вище від місця поранення. Можна накласти гумовий джгут.

**Перша допомога при переломах.** Розрізняють закриті переломи, коли не відбуваються пошкодження шкіри, та відкриті, коли зламана кістка виходить назовні. Допомога полягає в забезпеченні повного спокою пошкодженої частини тіла. Кінцівку, яка зламана, вкладають в шину або на дошки, палиці та інші предмети, до яких прибинтовують кінцівку так, щоб шина захопила два найближчі суглоби і робила їх нерухомими.

**Перша допомога при ударах голови** – при травмі черепа потерпілого необхідно укласти з трохи піднятою головою, покласти на голову холод (сніг або лід), в разі кровотечі забинтувати та направити в лікарню.

**Перша допомога при непритомності** – потерпілого покласти на спину, трохи підняти (на см.15-20 см.) нижні кінцівки для поліпшення кровообігу мозку. Вивільнити шию і груди від одягу, поплескати по щоках, побризкати обличчя водою, дати понюхати нашатирний спирт. Якщо потерпілий починає дихати з хрипінням або дихання немає, треба перевірити, чи не запав язик.

**Перша допомога при памороках** – Потерпілого покласти в горизонтальне положення, розстебнути комір, забезпечити надходження свіжого повітря. Можна дати понюхати нашатирний спирт на ваті. Коли потерпілий у свідомості, йому можна дати гарячий чай, каву, але насильно намагатися напоїти не можна.

**Перша допомога при вивихах** – першою допомогою при вивихах є накладання пов'язки в цілях забезпечення нерухомості суглоба і негайне направлення до лікаря для виправлення вивиху. Для зменшення болю потерпілому можна дати таблетку анальгіна.

**Перша допомога при розтягненнях** – при наданні першої допомоги при розтягненнях необхідно накласти пов'язку на пошкоджену ділянку та направити хворого до лікаря

**Першою допомогою при обмороженні** є розтирання уражених частин м'якою

рукавичкою, рукою (не можна снігом чи льодом) поки не настане почервоніння та потепління. Після цього необхідно помістити кінцівку в теплу воду (36-37 С), накласти стерильну пов'язку та направити потерпілого до лікаря.

**Перша допомога при ураженні електричним струмом** – перш ніж подавати першу допомогу необхідно звільнити потерпілого від дії струмом. Для цього необхідно надягти діелектричні рукавички, калоші або обернути руки сухою ганчіркою, сорочкою чи іншим предметом; стати на суху дошку, сухою палицею, гумою які не проводять електричний струм, або за одяг відтягнути потерпілого і звільнити його від дії струму.

**Перша допомога при отруєнні:** – дати потерпілому 1-3 склянки теплої води, щоб знизити концентрацію токсинів; – викликати блювоту: дати 4-5 склянок теплої води, і натиснути на корінь язика (старше 6 років) - і так до чистої води; – дати потовчене активоване вугілля - 1 таблетка на 10 кг ваги; – покласти в відновне положення - на бік (щоб не захлинувся блювотними масами).

**Перша допомога при тепловому ударі** – треба перенести потерпілого на свіже повітря, в напівсидячому положенні, розстебнути одяг, який заважає диханню, напоїти водою, охолодити тіло, змочити голову і груди.

**Перша допомога при термічних опіках:** - розрізняють чотири ступені опіку:

I –почервоніння шкіри і її набряк; ( допомога – змазування обпеченої частини шкіри 2% розчином марганцевокислого калію та накладенням стерильної пов'язки).

II – пухирі, наповнені жовтуватою рідиною;

III – утворення некрозу шкіри; IV - обвуглювання тканин.

Опіки завжди супроводжуються сильними болями.

При опіках II- IV ступенів потрібно потерпілого негайно направити до медичного закладу.

Під час транспортування не допускати переохолодження потерпілого, до обпечених ділянок не можна торкатися руками, не можна проколювати пухирі і відривати шматки одягу, не можна накладати мазі, робити примочки. Для зменшення болю дати потерпілому таблетку обезболюючого, гарячий та солодкий чай.

## КОНТОЛЬНІ ПИТАННЯ

### **1. Обов'язки адміністрації підприємства, установи, організації з питань охорони праці**

Адміністрація підприємств, установ і організацій зобов'язана правильно організовувати працю робітників і службовців, створювати умови для зростання продуктивності праці, забезпечувати трудову й виробничу дисципліну, неухильно дотримуватися вимог законодавства про працю, правил і норм охорони праці, поліпшувати умови їхньої праці і побуту.

### **2. Якими документами визначені обов'язки про охорону праці керівного складу навчальних закладів?**

Обов'язки керівного складу у навчальних закладах щодо питань охорони праці викладені в "Положенні про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001р. №563 та наказу ректора від 01.06.2010 року № 1-111 «Про затвердження Порядку організації роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в НТУУ «КПІ». В цьому Положенні перелічені обов'язки з питань охорони праці ректора, проректорів, деканів факультетів, завідувачів кафедр та інших керівників структурних підрозділів.

### **3. Чи беруться на облік і чи складаються акти за формою Н-1 про нещасні випадки, що сталися з особами, які прямували до місця роботи пішки або громадським транспортом?**

Не беруться на облік і не складається акт за формою Н-1. Проводиться розслідування і складається акт по формі НТ – невиробничий травматизм.

### **4. Як нормуються параметри мікроклімату на робочому місці працівника?**

Нормовані параметри, встановлені для виробничої зони – простір висотою до 2 м над рівнем підлоги чи майданчика, на яких знаходяться місця постійного чи тимчасового знаходження працівників. Постійним вважається місце, на якому працівник проводить більше 50% свого робочого часу (чи більше двох годин безперервно). Оптимальні й допустимі параметри мікроклімату встановлюються з урахуванням важкості виконуваної роботи і сезонів року, а також надлишків наявного тепла. Категорію робіт встановлюють на підставі загальних енерговитрат організму.

### **5. Під головуванням кого проводиться розслідування випадків професійних захворювань?**

Комісією під головуванням спеціаліста санепідемстанції

### **6. Хто повинен забезпечувати належні і безпечні умови праці?**

Забезпечення належних і безпечних умов праці покладено на адміністрацію підприємств, організацій, установ. Адміністрація зобов'язана впроваджувати сучасні засоби техніки безпеки, щоб уникнути виробничого травматизму, і забезпечувати санітарно-гігієнічні умови, що мають запобігати виникненню професійних захворювань робітників.

### **7. Основна задача охорони праці**

Основною задачею охорони праці є зведення до мінімуму можливості ураження чи захворювання працівника з одночасним забезпеченням комфорту при максимальній продуктивності праці.

### **8. Скільки років зберігається Акт про нещасний випадок на підприємстві за ф. Н-1 ? Протягом 45 років.**

### **9. Основні вимоги гігієни і безпеки праці для виробничих приміщень**

Виробничі приміщення повинні бути чистими, сухими, освітленими і безпечними. Об'єм виробничих приміщень на одного працівника повинен бути не менше 15 м<sup>3</sup> і з площею не менше 4,5м<sup>2</sup>. Оздоблення виробничих приміщень, де виділяються шкідливі або агресивні речовини, повинно запобігати сорбції і легко прибиратись і митись.

**10. Права працівників на охорону праці під час укладання трудового договору?**

Під час укладання трудового договору роботодавець повинен проінформувати працівника під розписку про умови праці на робочому місці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуті. (ст.6 ЗУ „Про охорону праці”)

**11. Права працівників на охорону праці під час роботи?**

Відповідно до ст. 153 КЗпП України на всіх підприємствах, в установах і організаціях, незалежно від форм власності, створюються безпечні та нешкідливі умови праці.

Відповідальність за це покладається на керівника (власника). Умови праці на робочому місці, безпека техпроцесів, машин механізмів, устаткування та інших засобів, санітарно побутові умови повинні відповідати вимогам законодавства. (ст.6, ЗУ „Про охорону праці”).

**12. Хто здійснює загальне керівництво роботою з охорони праці в МОН України ?**

Загальне керівництво роботою з охорони праці в Міністерстві освіти і науки України здійснюється відділом із забезпечення життєдіяльності, який підпорядковано першому заступнику Міністра.

**13. Які відповідальності працівників за порушення законодавства з охорони праці?**

Адміністративна, дисциплінарна, матеріальна, кримінальна

**15. Як забезпечується захист населення від наслідків аварій на атомних електростанціях?**

Використанням засобів індивідуального захисту й евакуацією людей у безпечне місце

**16. Обов'язки працівників щодо додержання вимог з питань охорони праці.**

Відповідно до ст. 14 Закону України “Про охорону праці” і ст. 159 КЗпП працівник зобов'язаний: знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці, правил поведіння з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту. Дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт під час перебування на території підприємства. Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

**17. Який документ визначає організацію навчання працівників з питань ОП ?**

Організація навчання з питань охорони праці здійснюється згідно з вимогами “Типового положення про навчання з питань охорони праці” затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці №27 від 7.02.99

**18. За якими вимогами визначається кількість персональних комп'ютерів у приміщенні?**

Згідно з правилами охорони праці під час експлуатації персональних комп'ютерів, кількість їх у приміщенні визначається відповідно до наступних вимог: площа, виділена для одного робочого місця, повинна бути не менше 6 м<sup>2</sup> і обсягом не менше 20 м<sup>3</sup>; при розміщенні робочих місць необхідно дотримуватися таких вимог: робочі місця розміщуються на відстані не менше одного метра від стін зі світловими прорізами; відстань між бічними поверхнями відеотерміналів має бути не меншою за 1,2 м; відстань між тильною поверхнею одного відеотерміналу та екраном іншого не повинна бути меншою 2,5 метрів; прохід між рядами робочих місць повинен бути не меншим одного метра.

**19. За який період підприємство сплачує штраф за нещасний випадок, який не спричинив стійкої втрати працездатності потерпілого, проте виник з вини підприємства?**

За весь період непрацездатності потерпілого з розрахунку його середньомісячної зарплати

**20. Що являє собою трудовий договір?**

Трудовий договір (ст. 21 КЗпП) це погодження між робітником та власником підприємства чи фізичною особою, за яким робітник зобов'язується виконувати визначену роботу з підпорядкуванням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник підприємства

чи фізична особа зобов'язується виплачувати робітникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, які необхідні для виконання роботи і передбачені законодавством про працю, колективним договором та погодженням сторін.

**21. Які види навчання з питань охорони праці існують?**

Навчання та інструктаж працівників з питань охорони праці є складовою частиною системи управління охороною праці і проводяться: з учнями, вихованцями та студентами навчально–виховних закладів; з працівниками в процесі їх трудової діяльності. Усі працівники, які приймаються на роботу, в процесі роботи проходять на підприємстві навчання, інструктаж з питань охорони праці, надання першої допомоги потерпілим від нещасних випадків, правил поведінки при виникненні аварій.

**22. Що розуміють під електробезпекою ?**

Під електробезпекою розуміють систему організаційних і технічних заходів, які забезпечують захист людей від шкідливої і небезпечної дії електричного струму, електричної дуги, електромагнітного поля і статичної електрики.

**23. Для якої категорії осіб обов'язкове проведення попереднього і періодичних медичних оглядів?**

Керівник (власник) підприємства зобов'язаний за свої кошти організувати проведення попереднього (під час приймання на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими чи небезпечними умовами праці чи таких, де необхідний професійний відбір, а також щорічний обов'язковий медичний огляд осіб віком до 21 року. Перелік професій, робітники яких підлягають медичному огляду, строк і порядок його проведення встановлені “Положенням про медичний огляд працівників певних категорій”, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 31 березня 1994р. за №45.

**24. Періодичність проведення повторного інструктажу на робочому місці на роботах без підвищеної небезпеки?**

Один раз за півріччя .

**25. Які види інструктажу з питань охорони праці існують ?**

За характером інструктажі з питань охорони праці підрозділяється на: вступний; первинний; повторний; позаплановий; цільовий.

**26. Що таке електротравма і електротравматизм?**

Електротравмою називається травма, зумовлена дією електричного струму чи електричної дуги. Стан, який характеризується сувокупністю електротравм, називається електротравматизмом.

**27. Який порядок видачі працівникам спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту?**

На роботах зі шкідливими та небезпечними умовами праці, а також на роботах, пов'язаних із забрудненням чи здійснюваних за несприятливих температурних умов, робітникам видаються безкоштовно за встановленими нормами спецодяг, спецвзуття та інші засоби індивідуального захисту, а також змивальні та знешкоджувальні засоби.

**28. Хто проводить інструктажі з питань охорони праці?**

Вступний інструктаж з питань охорони праці проводить спеціаліст з охорони праці або особа, на яку наказом по підприємству покладено ці обов'язки, а з учнями в навчально–виховних закладах – викладач. Первинний інструктаж проводиться на робочому місці, повторний, позаплановий та цільовий здійснює безпосередньо керівник робіт. Керівник, який проводив усі види інструктажів, повинен зробити запис в Журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці. При цьому обов'язкові підписи як того, кого інструктували, так і того, хто інструктував. Журнал необхідно пронумерувати, прошнурувати і скріпити печаткою.

**29. Що таке пожежна безпека?**

Це такий стан, коли пожежа унеможлиблюється, а при її виникненні забезпечується захист

людей та матеріальних цінностей. Пожежна безпека об'єктів забезпечується шляхом створення системи пожежної профілактики та активного пожежного захисту.

**30. Коли проводиться позаплановий інструктаж з ОП?**

За умови зміни технологічного процесу, заміни устаткування, приладів, інструментів або після виникнення нещасного випадку на підприємстві.

**31. Право працівників на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.**

На роботах зі шкідливими та важкими умовами праці працівники безкоштовно забезпечуються, за встановленими нормами, молоком чи іншими рівноцінними харчовими продуктами, газованою солоною водою, мають право на оплачувані перерви санітарно-оздоровчого призначення, скорочення тривалості робочого часу, додаткову оплачувану відпустку, оплату праці у підвищеному розмірі та інші пільги. На роботах з особливо шкідливими умовами праці надається безкоштовно відповідно до встановлених норм лікувально-профілактичне харчування. Перелік робіт і професій для отримання молока визначається керівником підприємства (власником) та узгоджується з профспілковим комітетом. Цей перелік додається до колективного договору.

**32. Який порядок проведення первинного інструктажу на робочому місці?**

Первинний інструктаж проводиться на робочому місці до початку роботи. Первинний інструктаж проводиться індивідуально або з групою осіб однакового фаху за програмою, складеною з урахуванням вимог відповідних інструкцій з охорони праці з відповідною реєстрацією у журналі реєстрації інструктажів.

**33. Якою є періодичність повторного інструктажу на робочому місці на роботах із підвищеною небезпекою?**

Один раз на квартал.

**34. Що таке пожежна профілактика?**

Комплекс організаційних і технічних заходів, які спрямовані на забезпечення безпеки людей, на запобігання пожежі, обмеження її поширення, а також створення умов для успішного гасіння пожежі.

**35. Для яких категорій працівників встановлюється ненормований робочий день?**

Міністерством освіти України листом від 11.03.98 №1/9-96 затверджено орієнтовний перелік посад працівників з ненормованим робочим днем Міністерства освіти України, яким може надаватись додаткова відпустка. Конкретна тривалість щорічної додаткової відпустки за особливий характер праці встановлюється колективним договором залежно від часу зайнятості працівника за цих умов.

**36. Який порядок проведення повторного інструктажу?**

Повторний інструктаж проводиться на робочому місці з усіма працівниками: на роботах з підвищеною небезпекою – один раз на квартал, на інших роботах – один раз за півріччя.

Повторний інструктаж проводиться індивідуально або з групою працівників, які виконують однотипні роботи, за програмою первинного інструктажу в повному обсязі.

**37. Що відноситься до небезпечних факторів пожежі ?**

До небезпечних факторів пожежі відносяться : відкритий вогонь чи іскра ; підвищена температура повітря ; токсичні продукти горіння ; дим (високодисперсна аерозоль з твердими частинами) ; знижена концентрація кисню; ушкодження будівель, споруд; вибух .

**38. Поняття небезпечних і шкідливих виробничих факторів**

Небезпечний виробничий фактор (НВФ) –це виробничий фактор, вплив якого на робітника в процесі роботи призводить до травми, або раптового погіршення здоров'я. Шкідливий виробничий фактор (ШВФ) –це виробничий фактор, вплив якого на робітника в процесі роботи призводить до захворювань або зниження працездатності. Залежно від рівня і строку дії шкідливий виробничий фактор може перейти в небезпечний виробничий фактор.

**39. Які граничні норми підняття і переміщення важких речей жінками?**

Граничні норми підняття і переміщення важких речей жінками затвердженні наказом



Міністерства охорони здоров'я України від 10 грудня 1993р. № 241. Характер робіт Гранично допустима вага вантажу, кг Підіймання і переміщення вантажів при чергуванні з іншою роботою (до 2 разів на годину)- 10 кг. Підіймання і переміщення вантажів постійно протягом робочої зміни 7кг. Сумарна вага вантажу, який переміщується протягом кожної години робочої зміни, не повинна перевищувати: з робочої поверхні 350 кг, підлоги - 175 кг..

#### **40. В яких місцях треба переходити проїжджу частину дороги?**

В місцях спеціально відведених для цього, на пішохідних переходах, підземних переходах, світлофорах. При відсутності їх переходити проїжджу частину можна, де видимість проїжджої частини не менше 100 метрів, переконавшись, що ви не створюєте перешкоди транспортним засобам та аварійної ситуації.

#### **41. Кому надано право здійснювати нагляд і контроль за дотриманням вимог з охорони праці?**

Постійний контроль за дотриманням робітниками вимог нормативних актів про охорону праці покладається на керівника (власника). Нагляд і контроль за охороною праці здійснюють: Держгірпромнагляд України та його територіальні управління, відповідні служби міністерств; Міністерство освіти України (відомчий контроль); Генеральний прокурор України здійснює вищий нагляд за точним виконанням нормативних актів про охорону праці .

#### **42. Хто проводить вступний інструктаж із працівниками, які прийняті на роботу?**

Спеціаліст з охорони праці

#### **43. Які нещасні випадки підлягають розслідуванню?**

Розслідуванню підлягають всі нещасні випадки, які трапилися в процесі виробничої діяльності, у тому числі отримані через тілесні ушкодження, заподіяні іншою особою, гострі професійні отруєння та інші отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, ушкодження, отримані внаслідок аварій, пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани та інші надзвичайні події), контакту з тваринами, комахами та іншими представниками фауни і флори, що призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день.

#### **44. Дати визначення поняттю “перша долікарська допомога”**

Перша допомога – це комплекс заходів, направлених на відновлення та збереження життя і здоров'я потерпілого. Її повинен здійснювати той, хто знаходиться поруч з потерпілим, або сам потерпілий до моменту прибуття медичного працівника.

#### **45. Який порядок розслідування нещасних випадків на виробництві?**

Про кожний нещасний випадок свідок, працівник, який його виявив, або сам потерпілий повинні терміново повідомити безпосереднього керівника робіт чи іншу посадову особу і вжити заходів щодо надання необхідної допомоги. Керівник (посадова особа) у свою чергу зобов'язаний: терміново організувати медичну допомогу потерпілому, а при необхідності доставити його до лікувально–профілактичного закладу; повідомити про те, що сталося, власника, а також відповідну профспілкову організацію підприємства; зберігати до прибуття комісії з розслідування нещасних випадків обставини на робочому місці та устаткування у такому стані, в якому вони були на момент події (якщо це не загрожує життю і здоров'ю інших працівників і не призведе до більш тяжких наслідків), а також вжити заходів щодо недопущення подібних випадків у ситуації, що склалася.

#### **47. Якими параметрами характеризується мікроклімат?**

Мікроклімат виробничих приміщень – це клімат внутрішнього середовища цих приміщень, який визначається діючим на організм людини поєднанням температури, вологості і швидкості руху повітря, а також температури навколишніх поверхонь. Температура під час виконання робіт середньої важкості повинна знаходитися в межах +15 – +20 0С. Швидкість руху повітря - 0,5 м/с, відносна вологість – 30-60%.

#### **48. Хто здійснює громадський контроль за станом охорони праці?**

Громадський контроль за дотриманням законодавства про охорону праці здійснюють: трудові колективи через обраних ними уповноважених; професійні спілки – в особі своїх виборних органів і представників.

#### **49. Який порядок розслідування нещасних випадків не виробничого характеру?**

Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків не виробничого характеру, які сталися з громадянами на території України з втратою працездатності не менш ніж на один день, визначений “Положенням про розслідування та облік нещасних випадків не виробничого характеру”, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2001 р. за №270. Розслідуванню підлягають нещасні випадки не виробничого характеру (травми, отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, ураження електричним струмом, uszkodження від контакту з тваринами тощо), які сталися в житлових та підсобних приміщеннях, на комунально-побутових і торговельних об’єктах, що обслуговують населення, присадибних ділянках, у місцях відпочинку та масового перебування людей тощо.

#### **50. Хто входить до складу комісії з трудових спорів?**

В однаковій кількості члени профкому й адміністрації.

#### **51. Яке значення має мікроклімат для організму людини?**

Вплив мікрокліматичних умов на працівників (тепла чи холоду, зміни руху повітря, зниження чи підвищення параметрів вологості) може призвести до значних змін життєдіяльності організму і внаслідок цього до зниження продуктивності праці, підвищення загальної захворюваності працівників, у тому числі професійної.

#### **52. Які документи регламентують питання охорони праці?**

До документів, що регламентують питання охорони праці належать: Конституція України; Кодекс Законів України про працю України (КЗпП); Закон України “Про охорону праці”; Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.94 № 162 “Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад, зайнятості в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах”; Типове положення про порядок навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затверджене наказом Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 р. № 15; Постанова Кабінету Міністрів України від 30.11.2011 № 1232 «Порядок проведення розслідування та ведення обліку нещасних випадків ... на виробництві»; Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.201 № 270 «Порядок розслідування та обліку нещасних випадків не виробничого характеру» та інші.

#### **53. Що таке оптимальні й допустимі мікрокліматичні умови?**

Оптимальні мікрокліматичні умови – це поєднання параметрів мікроклімату, які при довготривалій і систематичній дії на людину забезпечують збереження нормального функціонального і теплового стану організму без напруження реакції теплорегуляції. Вони забезпечують відчуття теплового комфорту і створюють передумови для високого рівня працездатності. Допустимі мікрокліматичні умови – це поєднання таких параметрів мікроклімату, які при довготривалій і систематичній дії на людину можуть викликати перехідні й такі зміни функціонального й теплового стану організму і напруження реакцій теплорегуляції, які не виходять за межі фізіологічних можливостей пристосування.

#### **54. Що покладено в основу забезпечення електробезпеки?**

Виділяють три системи засобів і заходів забезпечення електробезпеки: 1) система технічних засобів і заходів забезпечення електробезпеки, що реалізується в конструкції електроустановок при їх розробці, виготовленні і монтажі відповідно до чинних нормативів; 2) система електрозахисних засобів та запобіжних пристосувань — це система, яка використовуються при виконанні робіт в електроустановках з метою запобігання електротравм; 3) система організаційно-технічних заходів включає: призначення осіб, які відповідають за організацію та проведення робіт у діючих електроустановках.

**55. Яка періодичність перегляду інструкцій з охорони праці?**

Відповідно до вимог “Положення про розробку інструкцій з охорони праці”, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці від 29.01.98. № 9, інструкції повинні переглядатися розробником не рідше одного разу на п’ять років, а для видів робіт і професій з підвищеною небезпекою – не рідше одного разу на три роки. Інструкції переглядаються до закінчення вказаних строків у випадках впровадження нових технологій, зміни технологічного процесу або умов праці, а також нових видів обладнання, машин, механізмів, матеріалів, апаратури, пристроїв та інструментів, видів енергії тощо.

**56. Способи забезпечення необхідних мікрокліматичних умов у виробничих приміщеннях.**

Для забезпечення потрібних параметрів мікроклімату у виробничих приміщеннях і захисту працівників від їх несприятливого впливу застосовують такі методи як: механізація і автоматизація виробничих процесів; захист від джерел інфрачервоного випромінювання; вентиляція приміщень; повітряні завіси; опалення приміщень; кондиціювання повітря; використання засобів індивідуального захисту; медичні профілактичні заходи.

**57. Ким регулюються протиріччя між працівником і адміністрацією з питань впровадження законодавства про працю? Комісією з трудових спорів.**

**58. Основні завдання пожежної охорони.**

Основними завданнями пожежної охорони є: здійснення контролю за дотриманням протипожежних вимог; запобігання пожежам і нещасним випадкам на них; гасіння пожеж, рятування людей та надання допомоги в ліквідації наслідків аварій, катастроф і стихійного лиха.

**59. З якого віку власники підприємств відповідно до чинного законодавства можуть приймати на роботу неповнолітніх?**

З 15 років, а в окремих випадках з 14 років

**60. Відповідальність посадових осіб за невиконання законодавства України про працю.**

За невиконання законодавства про працю і правил охорони праці, невиконання зобов’язань відповідно до колективного договору (угоди) з питань охорони праці посадові особи можуть притягатися до відповідальності. В цих випадках застосовується дисциплінарна, адміністративна, матеріальна, кримінальна відповідальність.

**61. Який порядок розслідування нещасних випадків, що трапилися з учнями і студентами при проходженні практики?**

Нещасні випадки, що сталися з учнями загальноосвітньої школи, профтехучилища, студентами вищих навчальних закладів, які проходять практику або виконують роботу під керівництвом персоналу підприємства, розслідуються спільно з представником органу управління освітою згідно з Положенням про розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на підприємствах, в установах та організаціях, вони беруться на облік підприємством. Якщо практику проходять під керівництвом викладача, майстра ділянки, то нещасний випадок розслідується органом управління освітою спільно з представником підприємства і береться на облік органом управління освітою, навчально-виховним закладом.

**62. Як треба переходити проїзну частину дороги на перехресті, що регулюється ?**

На перехресті, що регулюється можна переходити проїжджу частину дороги на зелене світло світлофора або жест регулювальника, що дозволяє перехід та не перешкоджаючи іншим учасникам руху.

**63. Що таке дисциплінарна відповідальність за порушення вимог охорони праці?**

Дисциплінарне стягнення накладається керівником підприємства (власником) безпосередньо після виявлення проступку, але не пізніше одного місяця від дня його виявлення. Дисциплінарне стягнення не накладається пізніше шести місяців від дня

вчиненого проступку. За один і той же проступок може бути накладено тільки одне дисциплінарне стягнення. Відповідно до вимог ст. 147 КЗпП України за порушення трудової дисципліни до робітника може бути застосована тільки одна з наступних форм стягнення: догана або звільнення.

**64. Якою є періодичність навчання і перевірки знань з охорони праці посадових осіб?**  
Один раз на три роки.

**65. Кого необхідно повідомляти про нещасний випадок, який підлягає спеціальному розслідуванню, що трапився з учнями, студентами?**

Про груповий нещасний випадок, нещасний випадок зі смертельним наслідком керівник навчального закладу зобов'язаний негайно повідомити: медичну установу за місцем, де стався нещасний випадок; вищий орган управління освітою за приналежністю, включаючи і міністерство (відомство), у віданні якого знаходиться навчально-виховний заклад; батьків потерпілого або особу, яка представляє його інтереси; прокуратуру, орган внутрішніх справ за місцем, де стався нещасний випадок; місцеві органи державного нагляду, якщо зазначений нещасний випадок стався на об'єктах підконтрольних цим органом. Повідомлення передається терміново посадовою особою, уповноваженою керівником, за допомогою сучасних засобів зв'язку, в т.ч. телеграфом, телефоном або іншими засобами зв'язку за визначеною схемою.

**66. Який електрострум більш небезпечний: змінний чи постійний?**

Змінний струм є більш небезпечним, ніж постійний приблизно у 4-5 разів. Дослідження показують, що опір тіла людини постійному струму є більшим, ніж змінному будь-якої частоти. При збільшенні напруги небезпечність постійному струму зростає. В інтервалі напруги 400-600В небезпека постійному струму практично дорівнює небезпеці змінного струму при частоті 50 гц, а при напрузі понад 600В постійний струм стає ще небезпечнішим. Зі зростанням частоти струму повний опір тіла людини зменшується в результаті зменшення ємкісного опору.

**67. Якою є періодичність навчання і перевірки знань з ОП на роботах із підвищеною небезпекою?**

Один раз на рік

**68. Коли настає адміністративна відповідальність за порушення законодавчих та нормативних актів про охорону праці?**

Адміністративна відповідальність виникає за порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок та їх організацій. Адміністративна відповідальність застосовується згідно вимог Кодексу України про адміністративні порушення до всіх громадян, які досягли 16-річного віку на час скоєння порушення.

**69. Хто призначає комісію з розслідування випадків хронічного профзахворювання?**

Комісію з розслідування випадків хронічного профзахворювання призначає наказом керівник санепідемстанції

**70. Який порядок розслідування нещасних випадків, що трапилися з учнями і студентами під час навчального процесу?**

Нещасні випадки з учнями та студентами під час навчально-виховного процесу розслідуються згідно з вимогами "Положення про порядок розглядання нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах", затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 31.08.2001 р. № 616. Викладач, який був присутній під час проведення заходів навчально-виховного процесу в навчальному закладі чи за його межами, зобов'язаний: терміново організувати надання першої медичної допомоги, у разі необхідності- його доставку до лікувально-профілактичного закладу; зберегти обстановку на місці в тому стані, в якому вона була на момент події; повідомити про те, що сталося, керівника навчального закладу та особу, на яку покладено відповідальність за охорону праці.

Керівник закладу, який одержав повідомлення про нещасний випадок, зобов'язаний негайно повідомити батьків потерпілого, направити письмовий запит до лікувально – профілактичного закладу для отримання медичного висновку про характер травми протягом доби наказом призначити комісію з розслідування нещасного випадку у складі не менше ніж три особи: у складі: голови – заступник керівника закладу; членів – працівник служби охорони праці, представники педагогічного колективу. Комісія зобов'язана провести розслідування протягом трьох діб і скласти акт за формою Н-Н у п'яти примірниках.

**71. В чому виявляється дія електричного струму на організм людини?**

**Термічна дія** струму виявляється в опіках окремих ділянок тіла, нагріві до високої температури органів, які знаходяться на шляху струму, що викликає в них серйозні функціональні розлади. **Електрична дія** струму виявляється в розкладі органічної рідини, в тому числі й крові, що супроводжується значними порушеннями їх фізико-хімічного складу. **Механічна дія** струму виявляється в розшаруванні, розриві й інших подібних ураженнях різних тканин організму в результаті електродинамічного ефекту, а також миттєвого вибухоподібного утворення пари від перегрітої струмом рідини тканини та крові. **Біологічна дія** струму виявляється в подразненні і збудженні живих тканин організму.

**72. Чи мають право органи нагляду за ОП надсилати керівникам підприємств про невідповідність окремих посадових осіб посади, яку вони займають?**

Так.

**73. В яких випадках настає матеріальна відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству?**

Матеріальна відповідальність робітників і службовців регламентується ст.130-138 КЗпП України та іншими законодавчими актами. Загальними підставами накладання матеріальної відповідальності на працівника є наявність прямої дійсної шкоди, заподіяно їм. Вона може бути зчинена: за умислом або по необережності; протиправними діями (бездіяльністю) працівника; при наявності причинного зв'язку між діями працівника і завданною шкодою. Притягнення працівника до кримінальної, адміністративної, або дисциплінарної відповідальності за дії, якими заподіяно шкоду(збитки), не звільняють його від матеріальної відповідальності. Матеріальна відповідальність може бути повна або обмежена виходячи з його середнього місячного заробітку (п.3 ст. 134 КЗпП України). 74. Хто здійснює державний нагляд за охороною праці? Державні комітети з нагляду за ОП і з ядерної і радіаційної безпеки, Держпожежнагляд, санепідемслужба.

**75. Які речовини відносять до шкідливих?**

Шкідлива речовина – це речовина, яка при контакті з організмом людини у випадках порушення вимог безпеки може викликати виробничі травми, професійні захворювання чи порушення стану здоров'я, які можуть бути виявлені сучасними методами як у процесі роботи, так і поспіль. Шкідливі речовини поділяються на дві великі групи: органічні речовини (бензин, спирти, дихлоретан та інші) та неорганічні речовини (сполуки вуглецю, азоту, сірки, свинцю, ртуті).

**76. До яких засобів захисту від небезпечних і шкідливих факторів відносяться: протигази, навушники, окуляри, ізолюючі костюми, спецодяг і взуття, каски?**

До індивідуальних засобів захисту

**77. Які існують суміші пожежогасіння?**

Вогнегасильні суміші і засоби класифікують відповідно до їхніх фізико-хімічних властивостей і способів гасіння: вода, що подається у вогнище суцільним струменем чи у розпаленому стані; хімічна і різної кратності повітряно - механічна піна; інертні гази, двоокис вуглецю і водяна пара; порошкові суміші, яким притаманні ізолюючі властивості; комбіновані суміші (сполучення різних засобів пожежогасіння).

**78. Які обов'язки працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці?**

Працівник зобов'язаний: дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей; знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поведінки з машинами, механізмами, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту; проходити в установленому законодавством порядку передні та періодичні медичні огляди. Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

**79. Хто має право накладати штраф за порушення правил охорони праці і законодавства про працю на підприємстві?**

За порушення правил охорони праці штрафні санкції визначені "Положенням про порядок накладання штрафів на підприємства, установи й організації за порушення нормативних актів про охорону праці", що затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.93 №754. На підприємства можуть накладатися штрафи за: порушення актів законодавства та інших нормативних актів (правил, стандартів, норм, положень, інструкцій тощо, що обов'язкові для виконання) про охорону праці; невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища. Підприємство сплачує штраф за кожний нещасний випадок на виробництві та випадок професійного захворювання, що сталися з вини підприємства

**80. Що присвоюється електротехнічному персоналу після навчання і складання іспитів з електричної безпеки?**

Група з електробезпеки

**81. З якою метою відповідно до чинного законодавства на підприємстві створюються комісії з питань охорони праці?**

На підприємстві з метою забезпечення пропорційної участі працівників у вирішенні будь-яких питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища за рішенням трудового колективу може створюватися комісія з питань охорони праці

**82. Що таке заземлення?**

Це навмисне електричне з'єднання металевих частин електрообладнання, які можуть опинитися під напругою з землею чи її еквівалентом.

**83. Як здійснюється захист об'єктів від блискавки?**

Для захисту від прямих ударів блискавки застосовують блискавковідводи, які складаються з несучої частини (опори), блискавкоприймача, струмовідводу (спуску) і заземлення. Блискавковідводи можуть бути стрижневими (з одним і більше окремо стоячими стрижнями), тросовими (з одним чи двома паралельними тросами) і сітчастими. Найбільше поширення отримали стрижневі і тросові блискавковідводи.

**85. У яких випадках посадові особи можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності?**

Кримінальна відповідальність посадових осіб настає у тих випадках, коли вони допустили порушення, що носять характер злочину. Стаття 135 Кримінального Кодексу України за порушення правил техніки безпеки, промислової санітарії та інших правил про охорону праці, якщо це порушення призвело до небезпеки для життя чи здоров'я робітників, встановлює покарання виправними роботами на строк до одного року, або штрафом, або громадською доганою. Такі ж дії, що призвели до нещасних випадків з людьми, караються позбавленням волі на строк до чотирьох років. Стаття 220 Кримінального Кодексу України передбачає, що порушення виробничо-технічної дисципліни або правил, які забезпечують безпеку виробництва на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах, карається позбавленням волі на строк до одного року, або виправними роботами на той же строк, або штрафом. Подібні порушення, якщо вони призвели до людських жертв або інших тяжких наслідків, караються позбавленням волі на строк до 10 років.

**86. Які нещасні випадки підлягають спеціальному розслідуванню?**

Нещасні випадки із смертельськими наслідками; групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками; випадки смерті працівників на підприємстві; випадки зникнення працівників під час виконання трудових обов'язків; нещасні випадки з тяжкими наслідками, у тому числі з можливою інвалідністю потерпілого.

**87. Чим визначається ступінь впливу шкідливих речовин на організм людини?**

Вплив шкідливих речовин на організм людини залежить від наступних умов: від концентрації шкідливої речовини, яка визначає кількість речовини, що надійшла в організм людини; від тривалості дії, яка відіграє першорядне значення; від фізико-хімічних властивостей речовин. Залежно від характеру дії шкідливі речовини можуть бути: подразнювальними, сенсibiliзуючими, канцерогенними, мутагенними і т. ін.

**88. Які три класи приміщень розрізняють за ступенем безпеки ураження електричним струмом?**

Без підвищеної небезпеки, з підвищеною небезпекою, особливо небезпечні

**89. Які існують види електротравм?**

Дія електричного струму на організм людини часто призводить до електротравм, які можна звести до двох видів: місцевих електротравм, коли виникає місцеве ураження організму, і загальних електротравм, так званих електричних ударів, коли уражається весь організм через порушення нормальної діяльності життєво важливих органів та систем.

**90. Що забезпечує захисне заземлення або занулення?**

Захист людей від ураження електричним струмом у разі дотикання до металевих частин, які випадково опинилися під напругою

**91. Відшкодування збитків працівникам у разі пошкодження їх здоров'я.**

Фонд соціального страхування від нещасних випадків зобов'язаний відшкодувати працівникові збитки, заподіяні йому каліцтвом або пошкодженням здоров'я, що пов'язані з виконанням трудових обов'язків у повному обсязі втраченого заробітку.

**92. Чи збільшується ураження зі збільшенням сили струму, що проходить через тіло людини? Так**

**93. Що таке гранично допустима концентрація шкідливих речовин?**

Гранично допустима концентрація (ГДК) шкідливих речовин у повітрі робочої зони – це така концентрація шкідливих речовин, за умов якої при щоденній роботі, але не більше 40 годин на тиждень, не виникають захворювання чи відхилення у стані здоров'я.

**94. Хто проводить інструктаж студентів з техніки безпеки під час проведення лабораторних робіт?**

Викладач

**95. На яких роботах забороняється застосування праці жінок?**

Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, а також залучення жінок до підіймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми.

**96. Визначення поняття “Охорона праці”**

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності. Система заходів про охорону праці є основою для підготовки комплексного плану поліпшення умов, охорони праці і санітарно-оздоровчих заходів, а також відповідного розділу колективного договору.

**97. Які існують види вентиляції?**

За способом організації обміну повітря вентиляція може бути загального обміну, коли обмін повітря відбувається в усьому об'ємі приміщення, і місцевого, при якому обмін повітря здійснюється в обумовленій його частині. За призначенням системи вентиляції можуть бути припливними, витягувальними і припливно-витягувальними. За способом

спричинення руху повітря відрізняють вентиляцію природну (аерацію) і штучну (механічну).

**98. Чи мають право органи нагляду за ОП надсилати керівникам підприємств подання про невідповідність окремих посадових осіб посади, яку вони займають?**

Так

**99. Як надати допомогу при переломах?**

При відкритих переломах спочатку треба негайно зупинити кровотечу і накладити стерильну пов'язку, після чого використати шини стандартні або виготовлені із підручного матеріалу. При закритому переломі не слід знімати з потерпілого одягу – шину необхідно накладати поверх неї. До місця перелома необхідно прикладати “холод” для зменшення болю у потерпілого.

**100. Які вимоги пожежної безпеки до під'їздів, до будівель і до водопостачання?**

Мають бути завжди вільними, не захаращеними.

**101. Колективний договір та його зміст**

Колективний договір (КД) укладається на підставі чинного законодавства, прийнятих сторонами зобов'язань для регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин і узгоджень інтересів трудящих, власників і уповноважених ними органів згідно з вимогами Закону України “Про колективні договори і угоди”. Колективний договір укладається на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності і господарювання, які використовують найману працю і мають права юридичної особи. Колективний договір укладається між власником і уповноваженим ним органом (особою), з однієї сторони, і одним чи декількома профспілковими чи іншими уповноваженими на представництво трудовим колективом виборними органами. Після закінчення строку дії колективний договір продовжує діяти до того часу, поки сторони не укладуть новий або не переглянуть чинний, якщо інше не передбачено договором.

**102. Чи має право пожежна служба заборонити роботи, що проводяться з порушенням пожежної безпеки?**

Так, через керівника об'єкта

**103. Які вимоги до виробничого освітлення?**

Гігієнічні вимоги до виробничого освітлення обґрунтовані на психофізіологічних особливостях по сприйняттю світла. Воно повинно бути близьким до сонячного світла, і мати оптимальний спектральний склад світла. Рівень освітленості повинен бути достатнім і відповідати гігієнічним нормам.

**104. Порядок звільнення неповнолітніх з ініціативи власника?**

За згодою відділу у справах неповнолітніх

**105. Що таке електричний удар?**

Під електричним ударом слід розуміти збудження живих тканин організму, при протіканні через них електричного струму, і проявляється в невимушених судорожних скороченнях різних м'язів тіла. Електричні удари умовно поділяють на п'ять ступенів. 1-й- судорожні трохи відчутні скорочення м'язів; 2-й- судорожні скорочення м'язів, які супроводжуються сильними, але терпимими болями, без втрати свідомості; 3-й- судорожні скорочення м'язів з втратою свідомості, але з збереженням дихання і роботи серця; 4-й- втрата свідомості і порушення діяльності серця або дихання (чи того і другого разом); 5-а- клінічна смерть або відсутність дихання і кровообігу.

кошти, виплачені потерпілому за нещасний випадок, що стався з **106. Чи зобов'язаний керівник підприємства повернути у фонд соціального страхування його вини?**

Так

**107. Яке призначення системи управління охороною праці?**

Система управління охороною праці (СУОП) – це комплекс заходів, які спрямовані на підготовку, прийняття та реалізацію рішень з виконання організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально- профілактичних заходів, які забезпечують безпеку, збереження здоров'я і працездатність людини у процесі роботи.



### **108. Які існують види виробничого освітлення?**

Природне, штучне, комбіноване Штучне освітлення буває загальне і комбіноване. Загальне освітлення – це освітлення, при якому світильники розміщені у верхній частині приміщення рівномірно чи пристосовані до розміщення обладнання. Комбіноване освітлення – це освітлення, при якому загальне доповнюється місцевим освітленням.

### **109. Від чого залежить ступінь ураження електричним струмом людини?**

Ступінь ураження людини електричним струмом залежить від ряду факторів: величини струму; виду і частоти струму; тривалості дії струму; шляху протікання струму через тіло людини; стану організму.

### **110. Які бувають системи робочого освітлення?**

Діючим ДБН В.2.5-28-2006 передбачені дві системи штучного освітлення: система загального освітлення (світло розподіляється на всю площу приміщення); система комбінованого освітлення (там, де проводяться роботи високої точності з напругою зорового аналізатора). За функціональним призначенням штучне освітлення буває: робочим (для забезпечення нормальної світлової обстановки на робочих місцях); аварійним (на випадок виходу з ладу робочого освітлення); евакуаційним (для забезпечення евакуації людей при аварійному вимкненні робочого освітлення); охоронним (для освітлення території, яка охороняється).

### **111. У якому випадку виноситься постанова про накладання штрафу на підприємство?**

За підсумками комплексної перевірки стану охорони праці на підприємстві 112. Як класифікуються засоби захисту від шуму? Заходи та засоби захисту від шуму поділяються на колективні та індивідуальні. Призначення засобів індивідуального захисту (313) від шуму - перекрити найбільш чутливі канали проникнення звуку в організм - вуха. Такі засоби дозволяють одночасно попередити розлад і всієї нервової системи від дії інтенсивного подразника, яким є шум. Засоби колективного захисту від шуму поділяються за такими напрямками: зменшення шуму в самому джерелі; зменшення шуму на шляху його поширення; організаційно-технічні заходи; лікувально-профілактичні заходи

### **113. З яких коштів бюджетна організація сплачує штраф за нещасний випадок?**

Із коштів, віднесених на преміювання.

### **114. Як проводиться звільнення потерпілого від електричного струму в установках напругою до 1000 В?**

Першою дією людини, яка надає допомогу потерпілому є відключення тієї частини установки, якої торкається потерпілий. Для ізоляції рук людина, яка надає допомогу, особливо, якщо необхідно доторкнутися до тіла потерпілого, яке не покрито одягом, повинна одягнути діелектричні рукавички чи обмотати обидві руки шарфом або одягнути на руки сухі суконні рукавиці, опустити на руки рукави піджака чи пальто, використати гумову матерію чи просто суху матерію. Під час віддалення потерпілого від струмоведучих частин рекомендується перерізати чи перерубати проводи сокирою з сухою дерев'яною рукояткою чи іншим відповідним ізольованим інструментом.

115. Який законодавчий Акт визначає правову основу, економічний механізм організаційну структуру загальнообов'язкового державного соціального страхування громадян від нещасного випадку на виробництві? Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування громадян від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання»

### **116. Хто здійснює управління охороною праці на підприємстві, в організації?**

Загальне управління охороною праці здійснює керівник підприємства. Управління охороною праці здійснюють також всі структурні підрозділи підприємства згідно з покладеними на них функціональними обов'язками щодо охорони праці. Організаційно-методичну роботу щодо управління охороною праці, підготовку управлінських рішень і контроль за їх виконанням здійснює служба охорони праці.

### **117. Коли треба повідомлять начальника цивільної оборони Міністерства освіти і**

## **науки України про надзвичайні ситуації?**

Негайно

### **118. Як впливає виробничий шум на організм людини?**

Дія шуму викликає значні фізіологічні й психічні зміни в організмі людини, до яких відносять: зниження слухової чутливості; негативний вплив на центральну нервову систему; порушення функції нервово-м'язового апарату; зниження світлової чутливості; порушення функцій вестибулярного апарату; серцево-судинні зміни; зниження працездатності .

**119. Три основні засоби захисту населення у надзвичайних ситуаціях** 1. Використання засобів індивідуального захисту. 2. Укриття у захисних спорудженнях 3. Розосередження в позаміській зоні

### **120. Чи має право потерпілий або його довірена особа брати участь у розслідуванні нещасного випадку?**

Так.

### **121. Як називаються аварії, що призводять до загибелі людей?**

Катастрофою

### **122. Які завдання управління охороною праці?**

Управління охороною праці спрямоване на розв'язання наступних основних завдань: 1. опрацювання заходів щодо здійснення державної політики з охорони праці на регіональному та галузевому рівнях; 2. підготовка, прийняття та реалізація заходів, спрямованих на забезпечення: належних, безпечних і здорових умов праці; утримання в належному стані виробничого устаткування, будівель і споруд, інженерних мереж, безпечного ведення технологічних процесів; необхідних засобів індивідуального захисту для працівників; організації і проведення навчання працівників з питань охорони праці; пропаганди охорони праці; обліку, аналізу та оцінки стану умов і безпеки праці; професійного добору працівників окремих спеціальностей; страхування працівників від нещасного випадку на виробництві та профзахворювань; 3. організаційно-методичне керівництво на регіональному та галузевому рівнях; 4. стимулювання інтеграції управління охороною праці в єдину систему загального управління організацією виробництва; 5. широке впровадження позитивного досвіду у сфері охорони праці

### **123. Де і яким чином проводиться підготовка населення, незайнятого в сфері виробництва, до дій у надзвичайних ситуаціях?**

За місцем проживання самостійно в обов'язки пам'ятки «Знай і вмій»

### **124. З якою метою проводяться розслідування нещасних випадків у виробничій та невиробничій сфері?**

Розслідування нещасних випадків проводяться з метою визначення їх обставин та причин. На підставі результатів розслідування вирішуються питання соціального захисту потерпілих.

### **125. Які найнебезпечніші наслідки аварій на виробництві?**

Пожежі, вибухи, обвали, затоплення, утворення зон хімічного зараження.

### **126. Що таке комбіноване освітлення?**

Комбіноване освітлення - це освітлення, при якому недостатнє до норм природне освітлення доповнюється штучним.

### **127. Що таке стихійне лихо? -**

це природні явища, які спричинюють багаточисленні людські жертви і значні матеріальні збитки (урагани, землетруси, повені, сніжні затори)

### **128. Щорічні відпустки та їх тривалість**

Законом встановлені такі види відпусток: щорічна відпустка - 24 календарні дні, додаткові відпустки за роботу в шкідливих і важких умовах праці та за особливий характер праці; додаткові відпустки у зв'язку з навчанням; творчі відпустки; соціальні відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, догляду за дитиною до трьох років, жінкам, що мають двох дітей і більше віком до 15 років чи дитину-інваліда; відпустки без збереження заробітної плати.

Законодавством, колективним договором, трудовим договором можуть встановлюватися й інші види відпусток. Керівникам, викладачам, науково-педагогічним робітникам освіти та науковим робітникам надається щорічна основна відпустка тривалістю до 56 календарних днів у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.

**129. Що таке захисне заземлення ?**

Це навмисне електричне з'єднання з землею металевих частин електрообладнання неструмопровідних, що можуть опинитися під напругою.

**130. Що таке шум?**

Шум – це безладне поєднання небажаних для людей звуків, які заважають трудовій діяльності й відпочинку. Як звуки людина сприймає коливання, які розповсюджуються хвилями у твердому, рідкому чи газовому середовищі. Слуховий діапазон частот для людини з добрим слухом знаходиться у межах від 20 до 20000 Гц.

**131. Як необхідно переходити проїзду частину дороги на нерегульованому перехресті?**

На нерегульованому перехресті можна переходити проїзду частину дороги по пішохідним доріжкам, а при їх відсутності у правої або лівої бровки перетинаємої проїзду частині, упевнившись у відсутності автотранспорту.

**132. Що являє собою план цивільного захисту об'єкта?**

Перелік заходів щодо захисту робітників і службовців, підвищення стабільності роботи об'єкта на випадок аварій і стихійних лих

**133. Як здійснюється профспілковий контроль за дотриманням керівниками законодавчих актів про охорону праці?**

Професійні спілки здійснюють контроль за дотриманням керівниками законодавчих актів про охорону праці щодо створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належного виробничого побуту для працівників і забезпеченням їх засобами колективного та індивідуального захисту.

**134. З якою метою створюються невоснізовані формування цивільної оборони на об'єктах?**

Для проведення рятувальних та інших невідкладних робіт у надзвичайних ситуаціях.

**135. Який порядок підготовки й укладання колективного договору, угоди?**

При укладанні колективного договору збираються пропозиції від працівників і службовців для включення їх у проект нового договору на наступний рік. Підготовлений проект колективного договору обговорюється на зборах працівників і службовців разом з розглядом підсумків перевірки виконання колективного договору за попередній рік. Після схвалення та прийняття змісту колективного договору на зборах робітників і службовців його підписують представники адміністрації та профспілкового комітету.

**136. Що таке надзвичайні ситуації екологічного характеру?**

Це - деградація ґрунтів, руйнування озонового шару, "кислотні дощі", виснаження водних ресурсів тощо.

**137. Як класифікуються опіки?**

Опіки бувають термічні – викликані вогнем, паром, гарячими предметами та речовинами: хімічні – викликані кислотами та лугами, а також солями деяких металів: електричні – від впливу електричного струму та електричної дуги